

3

Waardering van zorgmedewerkers

Aan de orde is het **debat** over de **waardering van zorgmedewerkers**.

De voorzitter:

Aan de orde is het debat over de waardering van zorgmedewerkers. Ik heet de minister-president, de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de minister voor Medische Zorg van harte welkom. Ik geef de heer Klaver als eerste spreker namens GroenLinks het woord. De spreektijden zijn twee minuten.

De heer Klaver (GroenLinks):

Voorzitter. Vorige week was niet fraai. De coalitie liep weg, zodat we niet konden stemmen over een motie over het verhogen van de salarissen. Maar dat ligt achter ons. Vandaag staan we hier om met elkaar naar de toekomst te kijken en ervoor te zorgen dat de mensen die in de zorg werken, krijgen wat ze verdienen.

Het kabinet heeft een brief gestuurd om uit te leggen waarom dat niet kan. Ik ben me echt kapot geschrokken van die brief. Daarin wordt aangegeven hoe moeilijk de economische situatie in Nederland is. Daarin wordt aangegeven dat er in de afgelopen jaren eigenlijk genoeg geld in de zorg bij is gekomen. Dat gaat voorbij aan de werkelijke situatie in de zorg.

De zorg is de sector die ons gezond moet houden en die in de afgelopen maanden overuren heeft gedraaid. Daarin werken ontzettend veel mensen voor het minimumloon. Als je er dan 3% bij krijgt, is dat niet voldoende. Er zijn veel verpleegkundigen die iets meer dan €2.000 verdienen bij een voltijdscontract, en die levens moeten redden. Ze verdienen het dat wij een stapje extra zetten. En ja, we gaan heel moeilijke economische tijden tegemoet. Daar zitten we eigenlijk al middenin. Het is dikke crisis.

Als we de Nederlandse bevolking om offers vragen, ben ik ervan overtuigd dat ze daartoe bereid is. Dat geldt zelfs voor mensen in de zorg. Maar als je aan de ene kant miljarden aan KLM geeft en voornemens bent om bij Prinsjesdag dit jaar 2 miljard euro cadeau te doen via verlaging van de vennootschapsbelasting, en aan de andere kant zegt dat je geen geld hebt voor de zorg, dan heb je gewoon een slecht verhaal. Daar komt bij dat we met elkaar hebben beloofd dat we de zorg beter zouden waarderen en dat we het niet bij applaus alleen zouden laten.

De bonus is mooi en welkom, maar die is niet genoeg. Het wordt tijd dat we ons applaus en onze warme woorden omzetten in heel harde daden. Dat betekent een structurele loonsverhoging. Ik hoop dat er Kamerbreed voor de moties wordt gestemd die straks in stemming komen.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer Klaver. Dan geef ik nu het woord aan de heer Asscher namens de PvdA.

De heer Asscher (PvdA):

Voorzitter. De problemen in de zorg om voldoende mensen te vinden en om voldoende waardering te geven, waren er al. Maar corona legt een vergrootglas op de problemen in onze samenleving en laat die heel hard zien. Dat geldt voor de publieke sector als geheel, maar zeker voor de zorg. Natuurlijk is het niet makkelijk en kost het veel geld, maar volgens mij moeten we het er in dit debat over hebben wat er wél kan. Waar kunnen we wel wat aan doen? Wat kunnen we wel verbeteren? Hoe kunnen we oppositie en coalitie laten samenwerken? Ik denk dat dat noodzaak is.

Ik sprak een verpleegkundige in het Máximaziekenhuis in Veldhoven. Die vertelde me wat het betekent dat je, terwijl iemand het door covid heel benauwd heeft, nog zo'n pak moet aantrekken. Ze vertelde over de extra stress die dat oplevert en over de ongebruikelijke situatie. Ze vertelde ook: we hebben nu vanuit andere locaties en van heinde en verre collega's hiernaartoe kunnen halen, maar hoe gaat dat straks? Dat is een urgent probleem voor de mensen die ziek worden, voor de mensen die in de zorg werken en ook voor onze economie. Onze verdediging tegen de pandemie wordt uiteindelijk namelijk gevormd door mensen die dit werk doen.

Mijn pleidooi is als volgt. We hebben een brief van het kabinet gehad, waarin in 21 bladzijden nee wordt gezegd. Het is niet waar dat het niet kan. Daar moeten we het over eens zijn. 1% loonsverhoging kost 560 miljoen. Dat is veel geld. Dat is precies het bedrag dat de coalitie heeft uitgetrokken voor verlaging van het toptarief, de belasting voor de rijkste mensen. Je kunt dat dus echt anders doen. Laten we het er niet over hebben of het kan, maar of we het willen. Mijn klemmende beroep op alle Kamerleden zou zijn om het kabinet met een opdracht weg te sturen: kijk naar wat er wel kan, kijk naar de mensen met een laag startsalaris, kijk naar de plekken waar de tekorten het grootst zijn. Dat is uiteindelijk in het belang van de mensen in de zorg, maar ook van het land als geheel. Laten we ons niet laten wegsturen met een tegenstelling tussen de economie, de kosten en de prijs, maar laten we kijken naar de waarde van waarom dit belangrijk is en waarom het eigenlijk een investering in de toekomst is om veel meer waardering en meer salaris voor mensen in de zorg vandaag mogelijk te maken.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan is nu het woord aan de heer Wilders namens de PVV.

De heer Wilders (PVV):

Mevrouw de voorzitter. Wat een ongelofelijk gênante vertoning vorige week toen tientallen leden van de coalitiepartijen de Tweede Kamer uitrenden, omdat ze te bang en te laf waren om te stemmen over mijn motie die vraagt om

een structureel forse salarisverhoging voor zorgmedewerkers. Wat een klap in het gezicht van al die zorgmedewerkers. De coalitie applaudisseert wel voor de zorg, maar als het erop aankomt, rennen ze met de staart tussen de benen weg.

U moet zich dus ook kapot schamen, zeg ik tegen de collega's Becker, Bergkamp, Bolkestein, Van Dam, Diertens, Dijkstra, El Yassini, Geluk-Poortvliet, Geurts, De Groot, Harbers, Heerema, Heerma, Hermans, Koopmans, Laan-Geselschap, Van der Linden, Van Meenen, Mulder, Paterotte, Raemakers, Rog, Schonis, Segers, Sjoerdsma, Slootweg, Smals, Terpstra, Van Toorenburg, Voordewind, Wiersma, Van Wijngaarden en Ziengs.

Al die wegrennende Kamerleden krijgen zo'n €6.000 netto per maand voor het trekken van sprintjes naar de parkeer-garage als ze in de acht weken zomervakantie die ze hebben één keertje moeten stemmen. Maar een beginnend mbo-verpleegkundige die niet wegrent, zijn of haar verantwoordelijkheid neemt, de billen van zieke mensen schoonmaakt en liefdevol mensen verzorgt, verdient ongeveer €2.250 bruto. Dat is nog geen €1.900 per maand. Al die zorg hulpen en verzorgenden die mensen thuis en in de verpleeghuizen verzorgen, wassen, aankleden en naar het toilet brengen, beginnen met een salaris van netto €1.300 per maand.

Hoe oneerlijk kan het zijn? De hardwerkende kanjers in de zorg krijgen een kruimel en de wegrennende Kamerleden een fortuin. En hoe oneerlijk is het dat het kabinet geen geld heeft voor onze zorgmedewerkers, maar wel met miljarden stroomt in Europa. Frankrijk krijgt ook geld van ons: 50 miljard euro als gift. Italië: 85 miljard euro als gift, Spanje: 71 miljard euro als gift, en zelfs Duitsland: 47 miljard euro als gift. Het is schandalig! Dus: wees niet krenterig! Geef onze zorggehouden een substantiële en structurele salarisverhoging! Stem voor de moties die er dadelijk over gaan, waaronder mijn motie.

Ten slotte. De coalitie heeft geen meerderheid. Eén lid van de coalitie die zegt "ik kies de kant van de zorg en ik stem met de oppositie mee" zal vandaag geschiedenis schrijven.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Marijnissen namens de SP.

Mevrouw Marijnissen (SP):

Voorzitter. Aan het begin van de coronacrisis sprak ik hier over mijn buurvrouw. Mijn buurvrouw werkt in het verpleeghuis bij mij in de buurt. Ze moest toen haar werk doen zonder voldoende beschermende middelen, alleen met handschoenen. Ze werd ziek. Wat bleek: de mevrouw voor wie ze zorgde en die toen nog geen klachten had, was anderhalve week later aan corona overleden, net als drie andere mensen op haar afdeling. Mijn buurvrouw werd nog zieker en belandde in het ziekenhuis Bernhoven, dat we zo vaak tijdens de eerste piek in het NOS-Journaal voorbij zagen komen. Ze moest een week lang aan de zuurstof, alleen en bang om dood te gaan, bang om nooit meer echt beter te worden. Ze kwam er gelukkig bovenop en afgelopen week ging ze weer naar het verpleeghuis, naar haar werk, het werk waar ze zo ziek is geworden. Ze ging ernaartoe om weer te helpen en om zelf weer een beetje

op te starten en op te bouwen. En wat kreeg ze daar te horen: op 30 september loopt jouw contract af en we gaan het niet verlengen; je bent ontslagen, je staat op straat.

Voorzitter. Hoe is het mogelijk dat wij zo met onze mensen in de zorg omgaan? De mensen die ons door de eerste coronapieken heen hebben getrokken. De mensen die we in de tweede coronapieken keihard nodig hebben, allemaal, stuk voor stuk, een voor een. De mensen van wie we weten en nu horen dat een substantieel deel overweegt om wat anders te gaan doen, simpelweg omdat ze het niet meer volhouden — de werkdruk is al jarenlang heel hoog — omdat ze het zat zijn, omdat ze niet voldoende gewaardeerd worden en omdat het alleen bij dat applaus zou moeten blijven. We kunnen ons dat simpelweg niet permitteren. Ik vind dat de coalitie zich de ogen uit de kop moet schamen op het moment dat ze zegt dat er geen geld zou zijn voor hogere salarissen in de zorg, maar er wel geld zou zijn om weer belastingverlaging te geven aan die grote bedrijven die toch al winst maken en die het toch al goed gaat.

We hebben vandaag twee moties waarover we gaan stemmen. De ene is: de lonen in de zorg omhoog. De andere is: afzien van die belastingverlaging. Ik roep iedereen op om die te steunen. Een: omdat onze zorg het verdient. Twee: omdat Nederland deze mensen keihard nodig heeft.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Ik ondersteun het betoog van mevrouw Marijnissen dat de mensen in de zorg meer moeten verdienen en ook meer moeten krijgen. Ik wil nog even met haar naar de motie gaan die zij heeft ingediend, om het toch wat af te pellen. De motie van de heer Wilders is heel erg gelimiteerd. Die is voor de mensen die de zorgbonus krijgen. Uw oproep is: laat de zorgmedewerkers meer verdienen. Dat kan op vele manieren. Ik zou even met u willen afpellen welke manier u voor ogen staat. U heeft gepleit voor 5%. Is dat 5% voor iedereen?

Mevrouw Marijnissen (SP):

Daar hebben we het in het vorige debat ook over gehad. Toen was mijn pleidooi als volgt — en ik zal dat hier herhalen. Wij vinden dat dat geld moet naar de werkvloer. Dat zijn de helpenden, de verzorgenden, de verpleegkundigen, de mensen die elke dag het werk doen, de mensen die met nachtdiensten zitten, die in het weekend werken, die altijd klaarstaan, die ons door de eerste coronapieken heen hebben getrokken. Daar moet de salarisverhoging naartoe.

Wij vinden dat dit vandaag geregeld moet worden, omdat het veel te makkelijk is om, zoals het kabinet, te zeggen: daar gaan we eigenlijk niet over, dat is aan de cao-tafels. Iedereen weet dat de overheid natuurlijk een heel belangrijke speler is als het gaat om te bepalen hoeveel ruimte er is voor het verhogen van de salarissen in de zorg. Daarom is ons voorstel, waarover we inderdaad vandaag gaan stemmen, heel concreet. Prinsjesdag staat al snel voor de deur en uiterlijk dan moet duidelijk zijn hoe de salarissen in de zorg omhooggaan en dan moet het geregeld zijn, simpelweg omdat we de tijd niet hebben en het ons niet kunnen permitteren om er nog langer mee te wachten. Als de tweede golf voor de deur staat, komt hij en dan hebben we al die mensen een voor een keihard nodig.

De **voorzitter**:

Tot slot, mevrouw Van Brenk.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):

Wij zullen straks een pleidooi houden om niet in procenten maar in centen te denken. In Frankrijk geven ze iedereen netto €183. Dat betekent voor de lagere schalen procentueel vele malen meer. Zou ik de SP daarop aan mijn kant vinden?

Mevrouw **Marijnissen** (SP):

Absoluut.

De **voorzitter**:

Dank u wel.

Mevrouw **Marijnissen** (SP):

Eén zin, voorzitter. Het belangrijkste is wat ons betreft dat het geld, de structurele waardering, gaat naar de mensen die het werk doen, de mensen op de werkvloer.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mevrouw Marijnissen. Dan is nu het woord aan mevrouw Ouwehand namens de Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Voorzitter, dank u wel. Toen aan het begin van de coronacrisis duidelijk was dat er een heel zware belasting terechtkwam bij de mensen in de zorg, die toch al geen baan hadden waarbij ze de hele dag hun teennagels zitten te lakken, was iedereen hier het erover eens: deze mensen doen zwaar en belangrijk werk met gevaar voor eigen leven. Bij iedereen in deze zaal en in vak-K was er instemmend geknik. O, o, o, wat vonden we dat die mensen ons erdoorheen sleepten.

Toen de vraag kwam om dat een beetje normaal te gaan waarderen, werd het wegstijgen, moeilijk doen. Wie gaat dat betalen? Nou, daar liggen voorstellen voor. Daar gaan we zo meteen over stemmen. Mevrouw Marijnissen heeft het aan het begin al opgeworpen: die verlaging van de winstbelasting is nergens voor nodig. Met die bedrijven gaat het goed. In deze tijden, waarin we aan heel Nederland de oproep doen om solidair te zijn, doe je dat dus ook voor die bedrijven. De minister-president is nee aan het schud-den.

De Partij voor de Dieren heeft een aanvullende oplossing. De betaalbaarheid van de zorg is inderdaad een issue, maar dit kabinet, het kabinet daarvoor, het kabinet daarvoor en het kabinet daarvoor hebben de grote ziekmakers decennialang flink laten verdienen aan het ongezond maken van Nederland. De helft van de Nederlanders heeft overgewicht. Die mensen lopen extra risico als ze besmet raken met corona. Ik heb het kabinet er tijdens de coronadebatten naar gevraagd. Men zou reageren. Er ligt sinds 3 juni een brief: geen enkele actie nog. De fastfoodketens moeten gewoon dik meelappen. Die maken in Nederland een miljard omzet per jaar. Coca-Cola verdient hier goudgeld! Niet die bedrijven aanpakken en wel tante Sjaan onderuit de zak geven:

de Partij voor de Dieren vindt het onvoorstelbaar! Nu die inzet op preventie, omdat de rechtvaardigheid waar het kabinet een beroep op doet, eerst bij het kabinet zelf vandaan moet komen.

Voorzitter, dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mevrouw Ouwehand. Dan geef ik nu het woord aan de heer Dijkhoff namens de VVD.

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Voorzitter. De salarissen in de zorg omhoog: tja, als je het zo vraagt en zo neerzet ten opzichte van de geweldige prestatie die men geleverd heeft, wie wil dat nou niet? Dan ligt er een motie die precies dat zegt, dus dan stem je daar toch gewoon voor? Hoe moeilijk kan het zijn?

Voorzitter. Ik stem straks tegen de motie, maar ik ben wel voor stijging van de salarissen in de zorg. Daarom is het goed dat mensen in ziekenhuizen er in twee jaar tijd in totaal 8% bij krijgen. Daarom is het goed dat mensen in de verpleeg- en thuiszorg er in twee stappen 6,5% bij krijgen. Daarom is het goed dat we in dit specifieke coronajaar, dit extra zware jaar, een eenmalige flinke zorgbonus geven, zoals je iemand op uitzending ook gevarentoeslag geeft, zoals we dat vroeger noemden. Met die bonus laten we, naast het applaus, ook op een andere manier onze waardering blijken voor die buitengewone inspanning van patiënten verzorgen en levens redden. Daarom is het ook goed dat er ook volgend jaar weer, zoals elk jaar, ruimte zal zijn voor salarisverhoging in de zorg.

De salarissen in de zorg stijgen dus en ook volgend jaar kunnen die weer stijgen. Daar is ruimte voor en dat steun ik van harte. Ik denk dat er best wat andere sectoren zijn, waar mensen ook cruciaal werk doen en heel hard werken, die daarvoor zouden tekenen.

Moet iedereen daar dan blij mee zijn? Nee, natuurlijk niet. Er is altijd ruimte voor verbetering. Als je met mensen in de zorg spreekt, hoor je dat zij precies weten waar die ruimte voor verbetering zit. Dan begint eigenlijk niemand meteen over geld. Het begint met meer werkplezier, minder afvinklijstjes, meer ondersteuning bij het opvangen van de kinderen als je gevraagd wordt om flexibel te zijn en ineens in te springen. Meer waardering voor het specifieke draaien van onregelmatige diensten. Bij het roosteren meer uitgaan van wat gezond is voor de werknemer, in plaats van wat handig is voor de organisatie. Ook zaken als het beschikbaar stellen van gezond eten en powernaps tijdens nachtdiensten. En ja, ook de salariering, maar dan gaat het in eerste instantie vaak om het oplossen van heel specifieke knelpunten, zoals het startsalaris bij bepaalde functies of juist de doorgroeimogelijkheden.

Ik wil het kabinet vragen om in te zoomen op die specifieke problemen en om te helpen de mensen in de zorg, naast de salarisverhogingen die eraan gaan komen, ook op deze manier te helpen om beter en prettiger hun werk te kunnen doen.

De voorzitter:

Ik had het eigenlijk in het begin moeten zeggen, maar ik wil twee interrupties in de eerste termijn toelaten. Dat kan een interruptie in tweeën zijn of vier vragen. Jullie bepalen zelf of je die achter elkaar stelt in de eerste termijn van de Kamer.

Ik ga eerst naar de heer Klaver, dan naar de heer Wilders en daarna mevrouw Marijnissen. De heer Klaver.

De heer Klaver (GroenLinks):

De afgelopen tien jaar, de tijd dat de VVD aan de macht was, zie je dat de druk op de zorg en de administratieve druk enorm zijn toegenomen. Door de marktwerking die is geïntroduceerd, is er steeds meer druk gekomen. Ik vind het opvallend dat de VVD nu zegt dat dit eigenlijk niet goed is en dat we het zouden moeten aanpassen. Daar ben ik het heel erg mee eens. Maar dat kan je toch niet inruilen voor de eis van het salaris? Laat ik het positief opvatten. Als de heer Dijkhoff voorstelt om naar de knelpunten te kijken, is hij het dan met mij eens dat het een knelpunt is dat er mensen in de zorg heel belangrijk werk doen voor het minimumloon?

De heer Dijkhoff (VVD):

Wat echt een beetje een platitude wordt, is om alle problemen in de zorg toe te schrijven aan het woordje "marktwerking". Daar hebben we echt meer voor nodig dan één debat, maar er is niet zo heel erg veel marktwerking in de zorg. Daar ben ik overigens niet rouwig om. Er is wel een hardnekkige neiging, ook van politici, om vooral na incidenten zaken heel scherp te willen controleren en ook weer te willen dat dingen geregistreerd en bijgehouden worden. Toen ik naar de terechte klachten van mijn moeder als verpleegkundige luisterde, was het woord "marktwerking" daar niet zo vaak aan de orde, maar wel dat er weer iemand iets bedacht had dat geregistreerd moest worden, waardoor ze meer tijd kwijt waren aan het invullen van wat ze gedaan hadden dan ze tijd hadden om het te doen. Dat is een hardnekkig monster.

We hebben als kabinet of als Kamer niet tien jaar lang gezegd: het is eigenlijk wel best zo, doe maar meer regels. We proberen al tien jaar actief met schrapsessies die regels weg te krijgen. Soms lukt het met een paar. Soms komt er via een omweg weer een terug. Soms hebben we hier na een incident toch de behoefte aan meer grip en controle. Het is een inspanning die je moet blijven leveren. Nu zijn er in coronatijd noodgedwongen heel veel regeltjes misschien even overboord gegooid. Laten we die niet automatisch terug laten komen, maar laten we kijken of het überhaupt nodig is dat ze terugkomen.

Dan kom ik bij het tweede deel. Ik snap dat iedereen zegt dat je natuurlijk geld kunt vrijmaken. Je kunt de premies verhogen. Je kunt lasten verhogen. Je kunt lastenverlichtingen die in de boeken staan niet door laten gaan. Natuurlijk is het een kwestie van wil. Maar ik ben er niet zo van om per onderwerp te kijken of ik het superbelangrijk vind en dan te eindigen met een belofte. Dan hebben we dat namelijk bij de leraren, dan hebben we dat bij cultuur, dan hebben we dat bij ondernemers, dan hebben we dat bij de horeca, dan hebben we dat bij de aannemers, bij de bouw. Dan eindig ik steeds met een belofte: ja, ik wil graag voor

jou minder regels, meer geld en minder lasten. Als ik het dan op moet tellen, dan kom ik er niet uit. Dan heb ik inderdaad per keer niet het goede verhaal, zoals de heer Klaver zei, maar dan kan ik misschien nog wel eindigen met iets wat goed beleid betekent.

Ik ga hier dus ook geen valse verwachtingen wekken over de andere zaken. Zelfs als je alle dingen zou schrappen die genoemd zijn door de oppositie, weet ik niet of het de beste keuze zou zijn om dat, gegeven hoe we er nu voorstaan in de crisis, te besteden — het is geen schenking — aan investeringen in salarissen in de zorg. Ik zeg ook niet dat het niet slim zou zijn, maar ik vind het te makkelijk om dat nu vooraf al te zeggen, voor je het hele plaatje kunt overzien.

De heer Klaver (GroenLinks):

Volgens mij kunnen we het plaatje heel goed overzien. Toen we in het voorjaar met elkaar zeiden dat de salarissen in de zorg erop vooruit moesten, wisten we dat er een economische crisis aankwam. We zien nu welke tekorten er dreigen. En ja, het kabinet heeft beloofd dat grote bedrijven een belastingverlaging krijgen, maar er is ook een belofte gedaan over wat we voor de zorg moeten doen. We kunnen niet alles; laten we heel eerlijk zijn. Het is niet makkelijk. Er is economische krimp en het is moeilijk om geld bij elkaar te krijgen, maar uiteindelijk gaat het dan over politieke keuzes.

Een heel harde, scherpe politieke keuze die voorligt, is: geven we geld aan een lastenverlichting voor het grote bedrijfsleven of gebruiken we dat geld om lonen in de zorg te verhogen? De VVD hoor ik hier zeggen: daar gaan we gewoon niet voor kiezen; we gaan niet kiezen voor het verhogen van die lonen. Ik vind dat niet eerlijk. Dat is niet het totale plaatje. Ik vind dat niet goed. Juist in deze tijd, waarin de mensen in de zorg zich kapot hebben gewerkt, waarin we enorme tekorten zien, waarin mensen twifelen om die zorg te verlaten, denk ik dat wij nu als politiek een stap extra moeten zetten en tegen die grote bedrijven die nog steeds winst maken — dan ga je namelijk pas winstbelasting betalen — moeten zeggen: sorry, uw belastingkorting krijgt u nu niet en die gaat naar de zorg. Ik denk dat ze het er nog mee eens zouden zijn ook.

De heer Dijkhoff (VVD):

Er zitten echt een paar dingen in het betoog van de heer Klaver die ik wil corrigeren. Ik ben wel voor salarisverhogingen in de zorg. Ik heb in mijn verhaal opgenoemd welke salarisverhogingen in de zorg eraan zitten te komen, in gang zijn gezet, waar nog ruimte voor is en door zullen gaan. We discussiëren hier over iets anders. Die moties gaan niet over de vraag of er salarisverhoging in de zorg moet komen. Die moties gaan over de vraag of er nog meer salarisverhoging in de zorg moet komen. Dat is een legitiem politiek punt waarover je van mening kunt verschillen. Maar ook als we dat niet doen, zijn er salarisverhogingen in de zorg. Ik ben er dan eerder voor om gericht knelpunten in de zorg aan te pakken. Die kunnen ook op salariering liggen. Daar wil ik dan eerst goed naar kijken en het dan doen.

Daarnaast wordt er, als het over die winstbelasting gaat, altijd gezegd dat het om grote bedrijven gaat. Die zitten er ook tussen, maar de heel grote bedrijven regelen het

meestal zo dat de winst niet al te zwaar belast wordt en in verschillende landen plaatsvindt. Dit zijn ook gewoon ondernemers en mkb'ers. Dan zeg ik hier alleen maar: zelfs als je ervoor kiest dat niet te doen, wil ik nog steeds niet de indruk wekken dat salarissen in de zorg het beste doel zijn om dat geld in deze economische crisis aan te besteden. Als je een gezin hebt waarbij de man verpleegkundige is en de vrouw werkt bij een privaat bedrijf, bij een ondernemer, een mkb'er, dan denk ik dat zij liever hebben dat wij ervoor zorgen dat de kans het grootste is dat beide banen nog bestaan dan dat we bij voorbaat nu al zeggen dat één baan meer gaat verdienen, maar dat dat misschien wel ten koste gaat van de mogelijkheid om in deze economische crisis, waarvan we nog maar aan het begin staan, bedrijven te helpen erdoorheen te komen, niet om te vallen en banen te behouden. Welk instrument daar het beste voor is, is weer een ander verhaal.

De heer Klaver kan nee schudden, maar ik denk dat die mensen aan de keukentafel er erg veel begrip voor hebben dat we ons best doen om zo veel mogelijk mensen aan het werk te houden in plaats van bij voorbaat alles in te zetten op salarisverhoging in één sector, nog meer dan er al gebeurt. Dat gebeurt namelijk, dat komt en dat verdienen ze ook.

De heer **Wilders** (PVV):

Het is toch echt met geen pen te beschrijven en eigenlijk ook om je dood te schamen dat de collega van de VVD hier gewoon letterlijk zegt: ik ben er niet van overtuigd dat in een economische crisis het een goed besluit is om de salarissen in de zorg verder te verhogen. Maar uw partij en de premier van uw partij vinden het in deze economische crisis blijkbaar wel een goed idee om met miljarden te zwaaien als gift aan landen in Europa. Ik zei het al: 85 miljard als gift aan Italië, waar Nederland gewoon 6% aan meebetaalt. Zo gaat er ook 50 miljard naar Frankrijk en 45 miljard naar Duitsland. Dat is ook in de economische crisis. En weet u wat de Fransen gaan doen, meneer Dijkhoff? De Fransen gaan dit jaar hun zorgpersoneel €2.000 per jaar aan jaarsalaris erbij geven. Hoe kunt u nu verkopen dat die mensen in Nederland ...

Het is trouwens schandelijk dat ze niet in de brief van het kabinet worden genoemd. Het is schandelijk dat de minister die nu met de premier zit te klagen, in haar brief niets schrijft over de niveaus 1, 2 en 3, de zorg hulpen, de helpenden en de verzorgenden, het gros van de mensen die in de zorg en in de verpleeghuizen werken. U heeft daar niet één zin aan besteed in uw brief? En waarom? Omdat zij €1.250, €1.300 of €1.400 netto per maand verdienen. Dan is 3% op niks nog steeds niks. Dan zegt u als VVD: we gaan wel de Italianen, de Spanjaarden, de Duitsers en nota bene ook de Fransen spekken. Maar tegen de mensen die voor €1.300 per maand de billen wassen van de mensen thuis of in het verpleeghuis zegt u: bekijk het maar, we hebben een economische crisis. U moet u schamen!

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Ik moet helemaal niks, zeker niet als de heer Wilders het zegt, want als we daarnaar gaan luisteren, dan blijven we aan de gang. Wat de heer Wilders doet, is retorisch slim en heel aantrekkelijk, want je zegt gewoon: er gaat geld naar het buitenland, die mensen ken ik niet en die zullen het er

zelf naar gemaakt hebben en er zijn hier mensen die keihard werken die ik meer geld gun. Dat kan, dat is een keuze. Dan hebben die mensen het het volgend jaar of misschien het jaar erop of misschien de komende vijf jaar prettiger; de economieën in andere landen kalven dan af, waar we dan over een aantal jaren heel veel last hebben. Ik denk dat we verder moeten kijken dan onze neus lang is en ook verder dan de komende jaren en dat we ook niet alleen moeten denken welke mensen je het het meest kunt.

We moeten kijken hoe we ervoor zorgen dat we als Nederland ons geld blijven verdienen. Dat is niet omdat ik geld nou zou leuk vind, maar omdat dat het middel is waarmee je die salarissen kunt verhogen. Daardoor kan je er ook voor zorgen dat je, ook kijkend naar de salarisverhoging die er elk jaar is in de zorg, die afspraak die je hebt en die al tot flinke percentages leidt, niet alleen dit jaar en volgend jaar maar ook de jaren daarvoor, geld blijft houden en geld blijft verdienen om goede zorg te hebben en mensen daarin te kunnen laten werken, om goed onderwijs te hebben en de leraren te kunnen betalen en om politieagenten, defensie en alles te kunnen betalen en daarbij ook allemaal nog een beetje een leuk leven te kunnen hebben en vooruit te kunnen met de boel. Dan moet je naar de lange termijn kijken en terug plannen. En ik vrees dat dit niet altijd het leukste verhaal is, maar soms is anderen helpen eigenlijk meer belastingen kunnen blijven innen waardoor we de zorg, het onderwijs, de politie en het leger allemaal kunnen blijven betalen.

De heer **Wilders** (PVV):

Zei meneer Dijkhoff nou "een leuk leven hebben"? Ja, ik begrijp dat u dat heeft met €6.000 netto per maand, maar die mensen op niveau 1 verdienen €1.250 netto per maand, de mensen op niveau 2 €1.300 en de mensen op niveau 3 €1.400 netto per maand. 40 uur per week billen wassen van mensen en die mensen mee naar de toilet begeleiden, haren kammen. Dat is allemaal geweldig belangrijk werk voor al die ouderen die Nederland groot hebben gemaakt. Die mensen in de zorg hebben geen €6.000 zoals u en ik, meneer Dijkhoff. Dat hebben ze niet. Die hebben niet dat leuke leven.

Ik denk dat u gekozen bent door de Nederlandse kiezer, niet door de kiezer in Italië, Spanje en Frankrijk. Dus dit is toch een hele legitieme vraag? Dat heeft toch niets met trucjes te maken? Het is heel legitiem dat deze mensen die nog geen kwart verdienen van wat u netto verdient, zich afvragen waarom die Dijkhoff en die Rutte die miljarden aan de Fransen geven die daarmee hun salarissen gaan verhogen. Dat is toch oneerlijk? U bent toch een Nederlandse parlementariër? Verhoog die salarissen die mensen en doe dat fors. Als u dat geld daarvoor nodig heeft, haal het dan maar weg bij die giften, want dat zijn wel giften die we aan de Italianen en de Fransen doen. Zelfs Duitsland, een rijk land, heeft meer dan 40 miljard aan giften gehad. Hou ermee op, geef het aan onze mensen!

De heer **Dijkhoff** (VVD):

U hoort mij niet klagen over het salaris dat ik ontvang en dat de heer Wilders zelf ook ontvangt, maar dan is het juist voor alle mensen die mindere salarissen hebben ook cruciaal om vooruit te blijven kijken om te zorgen dat die banen

er blijven. Ik zou ook liever geen geld geven aan andere landen en liever niet eraan bijdragen om andere economieën te stutten zodat wij onze producten daar kunnen blijven verkopen, geld blijven verdienen en vervolgens mensen in dienst kunnen nemen in de zorg. Maar je moet naar de langere termijn kijken. En dat is natuurlijk niet morgen, daar kun je nu niet meteen mee naar de bank. Maar dat is wel waarvoor we hier gekozen zijn: om er niet alleen voor te zorgen dat het nu in Nederland gaat, maar om er ook voor te zorgen dat we dat kunnen blijven doen voor die mensen, die ik meer salaris gun, die ook meer salaris ontvangen en waar ook elk jaar meer salarisruimte voor blijft zijn. We moeten ervoor zorgen dat we dat kunnen blijven doen en dat we geld kunnen blijven verdienen als middel om al die mooie dingen te doen en om ervoor te zorgen dat die mensen een baan hebben. Want het leven wordt er niet leuker op als je over een paar jaar, doordat de hele economische Europese economie in de malaise stort, allerlei bezuinigingen moet doorvoeren en weer mensen moet ontslaan, zoals we de vorige keer hebben gedaan bij de bankencrisis. Ik denk niet dat dat prettiger is voor die mensen. En ik denk dus dat wij onze verantwoordelijkheid breder moeten zien dan alleen kijken wat nu prettig is en wat ook goed klinkt. En hoezeer ik het mensen ook gun en zou willen geven, het is de vraag of dat het verstandigste is om te doen.

Mevrouw Marijnissen (SP):

Ongelofelijk! De heer Dijkhoff laat zich weer in de kaarten kijken als een keiharde liberaal die weinig opheeft met de zorg. Het gaat hier over geld verdienen. Ik vind echt dat meneer Dijkhoff een schijntegenstelling neerlegt. Hij zet de zorgverlener namelijk af tegen de mkb'er. Dat is natuurlijk volstrekt niet aan de orde. Natuurlijk moet er geld verdiend worden. Dat snappen we allemaal, meneer Dijkhoff. Maar het probleem is natuurlijk dat in de afgelopen jaren, toen er gigantisch veel geld verdiend werd, dat geld ook niet bij die mensen in de zorg terecht kwam. En het kwam vaak ook niet terecht bij die mkb'ers en de gewone mensen, maar het ging naar de aandeelhouders. En laat dat nou precies het voorstel zijn dat wij vandaag doen: stop met het plan om de winstbelasting nog verder te verlagen voor grote bedrijven — die winsten gaan niet naar de werkvloer, naar de mensen die ervoor hebben gewerkt; die gaan naar de aandeelhouders — en steek dat geld in de salarisverhoging voor de zorg.

De heer Dijkhoff (VVD):

Ik vind het nu wel een beetje fraai worden. Ik hoor sprekers de hele tijd de link leggen tussen maatregelen op economisch vlak en de zorg. Dan ga ik daar netjes op in. Dan geef ik keurig mijn analyse. En dan zegt u: u zet ze tegen elkaar af, u zet ze tegen elkaar op. Ik ben hier niet begonnen over het schrappen van die maatregelen en het dan aan de zorg te beloven. Ik reageer daarmee op wat u en uw collega's hebben ingebracht. Ik begon niet over de Vpb en allerlei andere dingen en ik begon niet met die zaken met elkaar in verband te brengen. Dus wrijf mij niet aan dat ik mensen tegen elkaar opzet. Ik leg juist uit, onder andere met dat voorbeeld van een gezin waarvan de ene persoon in de zorg werkt en de ander bij een bedrijf, dat het allemaal zo simpel niet is om te zeggen: schrap dit en geef het aan de ander, want dat zijn toch allemaal slechte mensen of zo, of die hebben het niet nodig en die gunnen we het het meest. Het is geen wedstrijd.

Mevrouw Marijnissen zegt nu: u geeft ze niet nog meer geld dan er al aan zit te komen, dus u geeft niks om de zorg. Het mag allemaal hoor en de verkiezingen komen eraan, maar dit is geen manier van constructief zijn. Je kunt én hart hebben voor de mensen in de zorg én hart hebben voor hardwerkende ondernemers, en daar dan een balans in zoeken. Daar doe ik oprecht mijn best voor. Daar mag u natuurlijk een totaal andere balans leggen, maar ik wrijf u ook niet aan dat u niks geeft om ondernemers. Ik corrigeer alleen dat als hier gezegd wordt "dat is voor grote bedrijven", dat niet per definitie zo is. Er zijn ook heel veel mkb'ers die daarin zitten.

Het is misschien best een goed verhaal — daar ga ik me de komende weken ook over buigen — om een andere maatregel te nemen dan die hier steeds genoemd wordt, maar ik ben er dan nog steeds niet van overtuigd dat het het beste is om publieke salarissen een extra verhoging te geven bovenop de verhoging die al gepland is. Je moet niet alleen kijken naar wat nu leuk is, wat nu goed is en hoe graag we mensen willen belonen. We hebben onszelf hier sowieso al aangepreft dat je niet meer waardering voor mensen kunt hebben als je er niet ook meteen meer geld bij geeft. Ik vind dat een beetje raar. Het applaus van mensen wordt in twijfel getrokken, omdat ze niet stemmen voor moties met nog meer geld. Ik denk niet dat we het land een dienst bewijzen door zo over elkaar te praten. Ik denk dat u oprecht de mensen in de zorg meer geld wilt geven en een andere inschatting maakt van de gevolgen voor de economie van bepaalde maatregelen dan ik. We moeten daarover gewoon inhoudelijk van mening kunnen verschillen, zonder dat we er allerlei dingen bij halen.

Mevrouw Marijnissen (SP):

Ik haal er helemaal niks bij. Het is het kabinet van de heer Dijkhoff dat gisteravond zelf een brief van 21 pagina's stuurt, waarin alleen maar wordt uitgelegd dat het niet kan. Er wordt gezegd dat men het wel wil en dat men het ook heel belangrijk vindt, maar dat het niet kan omdat er geen geld is en omdat het crisis is. En daarom, meneer Dijkhoff, komen wij met een voorstel — heel constructief, zoals u ook beoogt — waarmee het wel betaald kan worden. Dat ten eerste.

Dan ten tweede over wat Nederland nodig heeft. Ik vind het echt onvoorstelbaar dat de heer Dijkhoff zegt: zelfs als er geld zou zijn, dan weet ik eigenlijk nog niet of dat verhoging van de zorgsalarissen nou bovenaan mijn lijstje zou moeten staan. Ik wil hem de volgende vraag stellen. Realiseert hij zich dat een substantieel deel van de mensen die werken in de zorg, op dit moment overweegt om wat anders te gaan doen? Realiseert hij zich dat we over twee jaar een geschat tekort hebben van 80.000 mensen in de zorg? Nu al! Realiseert hij zich dat een tweede coronapiekt — we hopen het allemaal niet — mogelijkwijds voor de deur staat, dat we al die zorgverleners een-op-een keihard nodig hebben? Realiseert hij zich dat we afsteveneren op een ramp en erkent hij dat dat zo is als wij er niet in slagen om al die zorgverleners nu voor de zorg te behouden?

De heer Dijkhoff (VVD):

Ik realiseer me dat. Ik realiseer me ook dat de mensen die overwegen uit de zorg te vertrekken op de zevende plaats de salariering zetten en dat er zes onderwerpen zijn die zij

belangrijker redenen vinden om eventueel te vertrekken dan dit, ter relativering. Ik realiseer me ook dat we tekorten hebben in andere sectoren, zowel publiek als privaat. Ik realiseer me ook dat we te maken hebben met een verzilverende bevolking, waardoor er steeds meer mensen zullen stoppen met werken en er minder mensen zullen bij komen die beginnen met werken. En dat je niet op het ene tekort moet focussen: we gaan hier nu veel geld tegenaan doen om dat op te lossen, en dan pakken we het volgende. Dan doen we dat steeds, en hebben we uiteindelijk nog steeds overal tekorten. We zullen creatievere oplossingen moeten hebben dan denken dat het alleen aan de salariering ligt.

En ik realiseer me ook dat er heel veel bedrijven zijn die nu moeten kiezen: kan ik mijn mensen nog in dienst houden? Haal ik het eind van de maand? Dat zijn geen grote bedrijven met dikke winsten; dat zijn gewoon mensen, mkb'ers die nu in een coronacrisis zitten, die niet weten of ze het eind van de maand halen, die hun spaargeld er al in hebben zitten. Mensen ook die banen hebben en die zich afvragen: heb ik volgend jaar mijn baan nog? Ik vind dat we al die realiseringen moeten wegen en niet eentje eruit pikken, om die dan iemand voor de voeten te werpen en te zeggen: als u zich dat realiseert, dan moet u dit doen. Ik vind dat je dat allemaal naast elkaar moet overzien en dan pijnlijke keuzes moet maken. Dan is er soms niet meer loonsverhoging dan er nu in zit en soms zullen we ook sectoren niet kunnen redden, waardoor er banen verloren gaan. Dat is de harde waarheid; ik kan die wel mooier maken met een goed verhaal, maar aan een goed verhaal heb je niet zo veel.

De heer Kuzu (DENK):

De keuze die de VVD maakt, is wel duidelijk en is vooral heel erg pijnlijk voor de zorgmedewerkers die de afgelopen maanden keihard hebben gebikkeld op die intensive care units, in verpleeghuizen et cetera. Maar ik wil het graag wat breder bekijken. Want het is niet Marijnissen of Klaver of Asscher die begint over de koppeling van de economie en de uitgaven voor de zorg, het is de VVD geweest. Want in 2018 is er een akkoord gesloten, het akkoord medisch-specialistische zorg, waarbij de VVD ook heeft onderschreven dat de uitgaven voor de zorg niet sneller mogen groeien dan de economische groei. Mijn vraag aan de VVD is: houdt u in deze crisistijden daaraan vast?

De heer Dijkhoff (VVD):

Als je je ook maar één middagje verdiept in de zorgkosten ... Elk jaar kost de zorg ons meer. En dat is logisch, want we willen elkaar allemaal zo goed mogelijk helpen. Als je ziek bent of als je lijdt, dan wil je dat er geholpen wordt. Dat de zorgkosten hoger worden, ligt niet aan de mensen in de zorg. Dat ligt aan onze bevolkingsamenstelling. Daar moet je rekening mee houden. Dus als je de kosten niet remt, zijn we straks zo veel geld aan de zorg kwijt dat er weer een ander knelpunt opkomt. In de samenleving waarin we zitten, zijn er elk jaar meer mensen die stoppen met werken na een leven hard gewerkt te hebben en die met een welverdiend pensioen gaan. Het aantal mensen dat daarvoor terugkomt om het werk te gaan doen, wordt steeds kleiner. Dan heb je echt grotere problemen dan alleen maar kritiek te leveren op het feit dat je probeert kosten in de hand te houden. Anders gaan de premies gierend omhoog. Ik denk ook niet dat mensen daarop zitten te wachten.

We moeten niet doen alsof je daardoor geen hart hebt voor een bepaalde groep of voor mensen. Ik spreek ook veel mensen in de zorg die zeggen: ik vind een salarisverhoging om allerlei redenen best interessant, of misschien prettig of misschien zelfs nodig, maar niet vanwege corona, want ik werk op een afdeling die vanwege corona dicht was. Dus ik vind het ook te makkelijk om steeds de hele zorg als één categorie te nemen en dan nu vanwege corona te zeggen: dat bewijst wel dat daar meer salaris naartoe moet. Ik vind dat allemaal van een gemakzucht die de echte problemen tenietdoet. Daar hebben die mensen ook niks aan, dat snap ik wel, maar ik wek liever geen valse verwachtingen. Er komt een loonsverhoging aan, maar ik wil geen verwachtingen wekken over of er nog meer mogelijk is, eenmalig of structureel.

De heer Kuzu (DENK):

Deze vraag is vooral bedoeld in het kader van Prinsjesdag. Binnenkort komt die eraan; op de achtergrond zullen er vast en zeker ook gesprekken zijn tussen de coalitiepartijen over mogelijke bezuinigingen of mogelijke intensiveringen, ook in het kader van de zorg. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat dat het geval is. Mijn vraag was eigenlijk heel erg simpel. Mijn vraag was: houdt de VVD vast aan het principe dat de uitgaven voor de zorg niet sneller mogen groeien dan de economie? Daar heb ik op dit moment nog geen antwoord op gekregen. Ik wil dat wel heel graag weten van de VVD als grootste partij hier, omdat zij daar ook een verantwoordelijkheid in hebben. Want in de afgelopen jaren hebben we gezien dat de uitgaven voor de zorg minder snel stegen dan de groei van de economie in het algemeen. Dan zou je ook kunnen zeggen — ja, daar kan je om lachen — we zien wat de uitdagingen zijn voor de zorg, we zien wat de uitdagingen zijn voor de mensen; de groei die we de afgelopen tijd hebben bespaard steken we er nu in, om te beginnen met de verhoging van de salarissen van het zorgpersoneel.

De heer Dijkhoff (VVD):

Het is vandaag — en dat mag — alsof Nederland niet groter is dan de zorg. Alsof dat ons enige probleem is. Alsof verder, buiten de zorg, alles peachy is, er genoeg geld voor alles is, iedereen een rooskleurig leven heeft, en geen probleem. De heer Kuzu wekt op zich slim de indruk, als je vluchtig luistert, dat er bezuinigd wordt op de zorg. Hij zegt: er ging elk jaar meer naar de zorg; dat had nog meer moeten zijn, want de economie groeide harder. Ik denk dat je ervoor moet zorgen dat de zorg in ieder geval structureel niet harder groeit dan de economie. Maar groei van kosten is nooit een doel op zich, dus je kunt het daar niet aan afmeten. Is de zorg kwalitatief goed? Hebben de mensen een fatsoenlijk salaris? Zijn er knelpunten? Hebben we ruimte om die op te lossen?

Ik denk dat er in de zorg ook lessen uit corona zijn getrokken die zorgkosten kunnen besparen. Neem de toename van e-health. Wellicht zou je die besparing dan weer kunnen inzetten voor het oplossen van andere knelpunten. Daarbij heb ik er een aantal genoemd die ook met salariering te maken hebben. Ik denk dat je zo slim moet kijken hoe je dat kunt combineren in de komende jaren en dat je ook gewoon de salarisverhogingen in de zorg die gepland staan, moet laten doorgaan. De heer Kuzu heeft gelijk dat we deze weken — dat gebeurt overigens niet achter de schermen; de jour-

nalisten weten altijd waar we zitten — onderling spreken over een begroting, met de coalitie. Daarom zeg ik alleen: ik ga niet nu bij voorbaat, aan de vooravond van de start van die gesprekken, valse verwachtingen wekken als ik niet zeker weet dat ik ze kan waarmaken.

De heer Krol (Krol):

Ik ga niet proberen om van de VVD te horen te krijgen of ze toch met de oppositie mee gaat stemmen over meer salaris, want dat gaat nu niet lukken. Maar ik heb wel een ander voorstel, waar we elkaar misschien wél in kunnen vinden. Als je kijkt naar de zorgmedewerkers, zijn het vooral de mensen aan het bed die klagen over de bureaucratie, over alle lijsten die ze moeten invullen. Daar gaat heel veel geld in om, geld dat gaat naar de managers en niet naar de mensen aan het bed. Kunnen we elkaar in ieder geval vinden in het feit dat we dat nu versneld afbouwen, zodat de mensen datgene krijgen waar ze echt recht op hebben?

De heer Dijkhoff (VVD):

Ja, ik zou willen dat dat beter lukt dan tot nu toe.

De heer Krol (Krol):

Gaat u dan met mij het kabinet ertoe oproepen om dat versneld te doen? We praten er nu namelijk al jaren over, maar de mensen zijn veel te veel tijd kwijt aan die verschrikkelijke bureaucratie.

De heer Dijkhoff (VVD):

Ik vroeg eerder in mijn verhaal al aan het kabinet om te bekijken hoe nu uit de coronatijd bepaalde lessen te trekken zijn. Nood breekt wet, dus ik neem aan dat eerst de zorg voorrang heeft gekregen en dat de administratie even op de achterbank is gegaan. Dat kan ook lessen geven vanaf de werkvloer over welke administratie eigenlijk helemaal niet zo nodig bleek te zijn in die maanden. Dat moeten we ook gebruiken om te kijken of je die dan kunt schrappen.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Ik hoor de VVD erover spreken dat er andere banen verloren gaan en dat de zorg de afgelopen periode ieder jaar steeds duurder is geworden. Ik denk dat het allebei waar is. Maar ik wil wel even weten welke banen de heer Dijkhoff dan bedoelt. De uitbuitbanen bij Vion, dat hier 4,7 miljard per jaar omzet? De banen die daar worden gecreëerd, worden opgevuld door de meest kwetsbare werknemers denkbaar. De minister voor Medische Zorg weet daar alles van, uit haar vorige functie. Wat zijn dat voor banen? Moet een bedrijf als Vion niet gewoon gaan meebetalen aan de uit de hand gelopen zorgkosten? Mensen hebben massaal hart- en vaatziekten. De helft van de volwassen Nederlanders heeft obesitas, terwijl Coca-Cola hier honderden miljoenen per jaar verdient. Waar is de rechtvaardigheid van de VVD als het daarom gaat? De VVD heeft daar namelijk een heel slechte reputatie. Die heeft dat tegengehouden, terwijl een groot deel van deze Kamer wilde dat de ziekmaker een keer gaat betalen. Daarmee help je immers ook om de zorg een beetje betaalbaar te houden.

De heer Dijkhoff (VVD):

Dat zit 'm in het liberale principe dat we ook nog een grote eigen verantwoordelijkheid inbakken bij ieder individu: ieder individu kan gebruikmaken van het aanbod en bepalen wat het zelf eet; daar spreken we niet alleen de producenten op aan. Maar dat waren ook niet de banen waar ik het over had, eerlijk gezegd. Verzin een type bedrijf, en er zijn er wel een aantal van die nu door corona in de problemen zitten. Ja, de webwinkels misschien niet. Maar voor de rest zijn er familiebedrijven, mkb'ers en mensen die een eenmanszaak runnen met personeel die hun spaargeld er al helemaal in hebben gestoken en nu misschien denken: "Als het zo blijft, red ik het net. Als er nog een lockdown komt, red ik het niet. Misschien moet ik mensen laten gaan. Misschien moet ik mensen ontslaan." Ik denk dat het ook onze taak is om te kijken hoe we als politiek in deze economische crisistijd bedrijven zo goed mogelijk kunnen helpen om werknemers in dienst te houden, om banenverlies te voorkomen. Zoals ik eerder zei, het fictieve gezin schetsend, is het voor dat gezin vooral van belang dat beide banen blijven bestaan. We zitten nu in een negatieve economische situatie en dan moet je maatregelen treffen. Ik wijs op de noodpakketten, steunpakket 1 en 2. Ik denk niet dat het genoeg is en dat er nog één moet komen. Dat kost ook geld. In de afweging laat ik dat zwaar meewegen, om te kijken of we met z'n allen hierdoorheen kunnen komen, met zo weinig mogelijk mensen die hun baan totaal kwijtraken. Dat zal nooit 100% lukken, maar hopelijk is er wel zo weinig mogelijk banenverlies.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Iedereen is voor zo weinig mogelijk banenverlies, maar waar het misgaat, is dat de VVD blijkbaar denkt dat je niet hoeft te kijken naar de vraag: aan welke banen hebben we nou werkelijk helemaal niks? Sterker nog, welke banen draaien alleen maar om uitbuiting? Die leveren vervolgens ook nog producten op waar mensen doodziek van worden. Dan komen mensen dus in ziekenhuizen terecht, wordt de zorg duurder en moeten zorgmedewerkers harder lopen. We moeten dus af van dat soort banen.

Ik heb nog een tweede punt. Houd op zeg! Het is een liberaal principe dat je mensen zelf laat kiezen. De VVD heeft bedrijven die een businessmodel hebben voor het ziek maken van Nederlanders, altijd uit de wind gehouden. Nu in de coronacrisis schrikken we een klein beetje wakker, omdat we zien wat het betekent als mensen met obesitas op de intensive care terecht komen. En dan nog weigert de VVD om te zeggen: wacht eens even, daar hebben we iets verkeerd gedaan en we moeten echt even de knop omzetten; de ziekmakers gaan gewoon meebetalen.

De heer Dijkhoff (VVD):

Wat mevrouw Ouwehand vanuit haar ideologie doet, snap ik wel. Zij zegt als het ware: mensen maken gehaktballen; er zijn hele dikke mensen die obesitas hebben en die heel veel gehaktballen hebben gegeten, dus de gehaktbal leidt tot obesitas. Er zijn ook heel veel atletische, dunne mensen die gehaktballen eten en er zijn ook — dat kan ik u vertellen — mensen met overgewicht die al een tijdje geen gehaktballen meer eten. Dus zo simpel is het niet. Was het maar zo'n feest. Ik vind dat dus een te makkelijke link. Daarom zeg ik dat er natuurlijk producten zijn die minder gezond zijn en waar je niet veel van moet eten en dat er gezonde

producten zijn, en dat het verstandig is om mensen daarover voor te lichten en te begeleiden. Reclames, vooral als ze op kinderen gericht zijn, voor producten met veel suikers zijn aan banden gelegd. Producenten worden gestimuleerd om mondjesmaat steeds minder suiker erin te doen, zodat we het qua smaak eigenlijk niet merken, maar we over vijf jaar wel veel minder suiker uit hetzelfde product halen. Dat zijn allemaal dingen die ook mijn partij al jaren stimuleert en meeneemt. Ik ben het gewoon niet met mevrouw Ouwehand eens dat iedereen die meewerkt aan de productie van een gehaktbal, daarmee een soort ziekmaker van Nederland en een veroorzaker van zorgkosten is.

De voorzitter:

Ik weet dat alles met alles te maken heeft ...

De heer Dijkhoff (VVD):

Dat is waar.

De voorzitter:

... maar het gaat over de waardering van zorgmedewerkers.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Voorzitter, dat klopt. Ik zou de VVD wel één ding willen meegeven. Als je probeert Nederlanders op te roepen om solidair te zijn met mensen die kwetsbaar zijn en zichzelf dus te beperken in hun vrijheden en ook in hun menselijke behoefte aan nabijheid — we vragen iets van Nederlanders: zorg dat je medemens niet ziek wordt — dan moet je jezelf echt wel kapot schamen als je bedrijven die geld verdienen aan het ziek maken van mensen — ik noem Coca-Cola, McDonald's en Vion — ongemoeid laat. Die vrijheid om lekker te verdienen aan het ziek maken van mensen, is voor de VVD blijkbaar belangrijker dan de vrijheid om elkaar te knuffelen, een vrijheid die je moeilijk kunt opgeven. Dat is gewoon geen verhaal. Je ondermijnt dus ook je eigen coronastrategie. Zo diep gaat het en zo hangt het met elkaar samen.

De heer Dijkhoff (VVD):

Als het verbieden van coca-cola zou leiden tot het einde van coronavirussen, zodat we elkaar kunnen knuffelen, zou ik het meteen doen. Maar zo werkt het niet.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Ik hoor de VVD zeggen — althans, ik hoop dat ik het goed begrepen heb — dat zij toch rond Prinsjesdag gaat kijken of er nog wat mogelijk is. We hebben net van de heer Wilders gehoord wat de startsalarissen in de zorg zijn. Die zijn dramatisch laag, zeker voor verzorgenden. In Duitsland gaan de startsalarissen van de verpleegkundigen omhoog. Ik kan me voorstellen dat, als je mensen wil aantrekken, het helpt als je in ieder geval gaat beginnen met een aardig salaris. Zou de VVD bereid zijn om in ieder geval te kijken of de startsalarissen hoger kunnen worden, zodat het aantrekkelijker wordt om met het beroep te starten? Want als je van de ene naar de andere wilt gaan of als je keuzes hebt, zou het toch wel helpen als het beginsalaris in ieder geval op een hoger niveau ligt.

De heer Dijkhoff (VVD):

Dit is een van de dingen die ik noemde waarover ik van het kabinet graag wil horen — ongeacht of dat bij Prinsjesdag lukt of meer richting formatie — of daar knelpunten zitten en hoe je die structureel verbetert en wat dat dan kost, zodat wij daar keuzes in kunnen maken. Ik vind dit wel een voorbeeld van een aanpak die gericht is op waar dingen knellen, in plaats van te zeggen: er zijn problemen in de zorg, de salariering is daar een onderdeel van, laten we gewoon alles verhogen. Ik vond ook uw voorstel goed om het te hebben over centen in plaats van procenten. Ik heb het zelf nooit begrepen toen de vuilnismannen van de gemeente staakten voor een procentuele belastingverhoging, omdat vooral de hogere beleidsambtenaren daar het meeste voordeel van hadden. Ik dacht toen: geef dan iedereen een bedrag erbij, dan is het ook logisch dat zij het staakwerk doen. Dus ik snap dat. Precies het voorbeeld dat mevrouw Van Brenk noemde, zat ook in mijn vragen aan het kabinet. Kijk of het wel mogelijk is om die knelpunten er gericht uit te pakken. Daar hoort de doorstroming bij, het startsalaris in bepaalde categorieën, maar ook de facilitering van onregelmatig werk, en zo noemde ik er nog een paar. Ik zal ze niet herhalen.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer Dijkhoff. Dan is nu het woord aan de heer Pieter Heerma namens het CDA.

De heer Pieter Heerma (CDA):

Die de afgelopen week heel veel grappen en verwensingen naar zijn hoofd heeft gekregen over rennen, en nu constateert dat diverse collega's met sportschoenen hier in het debat zitten, en het zelf toch een beetje als een gemiste kans ziet dat hij daar zelf niet ook aan gedacht heeft.

Voorzitter. Het debat van vandaag gaat over salarissen in de zorg en over de vraag of wij als Kamer de opdracht geven die structureel fors te verhogen. De brief van het kabinet, maar ook het debat net met collega Dijkhoff laten zien: de salarissen in de zorg stijgen en ze stijgen ook structureel. Dat heeft te maken — de heer Dijkhoff heeft het net uitgelegd zonder de woorden te gebruiken — ook deels te maken met het ova-convenant dat er is, waardoor de overheid de afgelopen jaren miljarden heeft bijgedragen aan de loonruimte in de zorg. Ook zijn er cao's afgesloten die de komende jaren 6,5%, 7,5%, 8% loonstijging geven. Ook in perioden waarin andere publieke sectoren wel op een nullijn stonden, volgde de zorg meer de markt. Daar bovenop is de hier breed gevraagde zorgbonus gekomen, naar aanleiding van de coronatijd.

Mijn fractie zal de motie voor een structurele forse salarisverhoging dus niet steunen. Tegelijkertijd heeft de coronatijd ook reeds bestaande knelpunten naar boven gebracht. Ik kijk daarbij naar collega Asscher, want hij begon zijn betoog daarmee. Ik moet daarbij denken aan de term "onderliggend lijden", want bij corona gaat het, als het over de ic gaat, vaak over onderliggend lijden. Ik denk dat, als je naar deze coronacrisis kijkt, sommige problemen die daarin zichtbaar werden, er al waren, maar dat ze "onderliggend lijden" waren, in lijn met wat collega Asscher zei. Maar ik denk ook dat het precies de dingen zijn die uit het SER-advies komen en uit het onderzoek van Regioplan. De vra-

gen van mevrouw Van Brenk en de heer Krol gingen daar net al over. Die hebben ook met administratieve lasten te maken, met werkdruk, met arbeidsmarktperspectief, met sfeer op de werkvloer, met autonomie.

Ik ben altijd een beetje jaloers geweest op collega Paul Smeulders van GroenLinks, die volgens mij de term "zeggenschap" als eerste muntte. Die is ook geland in een motie van de ChristenUnie en GroenLinks, die het kabinet vraagt om rondom die zeggenschap stappen te zetten. We hebben in juni ook een motie aangenomen, juist richting dat SER-advies, en ik vind dat het kabinet in de lange brief — collega Wilders noemde hem "22 kantjes nee zeggen" — juist hier een beetje weinig over zegt. Er is namelijk over dit punt onenigheid in de Kamer. Over het feit dat er meer autonomie, zeggenschap en arbeidsmarktperspectief moet komen, is Kamerbreed een motie aangenomen en ik zie dat de minister daarover schrijft dat zij na de zomer de gesprekken met de sociale partners wil intensiveren.

Met een schuin oog kijk ik naar meneer Wilders. Omdat ik niet wil weglopen en ook niet wegrekken voor dat debat, zou ik eigenlijk willen dat het kabinet vóór Prinsjesdag met een brief komt over wat dat gesprek met de sociale partners heeft opgeleverd, of wat de tussenstand is inzake die autonomie, die werkdruk, dat zeggenschap, zodat we met Prinsjesdag hier dat debat met elkaar kunnen voeren. Ik vind dat we dat over de zorg net zo moeten doen als we het vorig jaar, ook startende op Prinsjesdag, deden over de leraren en de waardering voor leraren. Wat mijn fractie betreft, gaat dat debat om meer dan alleen de structurelesalarisdiscussie.

De voorzitter:
U moet afronden.

De heer Pieter Heerma (CDA):
Ik weet het voorzitter. Dank u wel.

De voorzitter:
De spreektijden zijn echt twee minuten, meneer Heerma.

De heer Pieter Heerma (CDA):
Excuus, voorzitter.

De voorzitter:
Dan geef ik nu het woord aan ... Nee, sorry. De heer Wilders.

De heer Wilders (PVV):
Ik zal niet weer beginnen over het wegrekken van de heer Heerma. Dat weet Nederland inmiddels wel. Maar ook hij zegt weer, in navolging van zijn collega van de VVD, dat er toch geld bij wordt gegeven voor de salarissen en zo. Ik zou hem er toch nog een keer op willen wijzen, want ik vind echt dat we die mensen daar onrecht mee doen — natuurlijk, die hbo-v'er en ook die mbo-v'er hebben allemaal zeer zeker een salarisverhoging verdiend — dat al die mensen, die zorgverleners, die helpenden in de zorg, de verzorgenden, die zo ontzettend belangrijk werk doen, wat u en ik niet doen — laten we eerlijk zijn — €1.300, €1.400 en als ze geluk

hebben €1.500 netto krijgen. U kunt voor die mensen die fulltime werken in het belangrijke werk dat zij doen, wat u niet doet — ik zeg niet dat ik geen belangrijk werk doe, maar u begrijpt wat ik bedoel — dan toch niet zeggen: nou ja, ze hebben er 3% bij gekregen? De startsalarissen voor die mensen in de schalen 1, 2 en 3 zijn echt schandalig. Bijna van een niveau dat je in Afrika misschien hebt, maar niet hier. Ik wil van u toch ook eerlijk horen, los van de riedel van "we doen er toch wat bij" iedere keer opnieuw, dat u zegt dat het onwaardig is voor die mensen om billen schoon te maken, mensen naar de wc te begeleiden en hun haren te kammen, geweldig werk, en dan €1.300, €1.400, €1.500 netto in de maand mee naar huis nemen als startsalaris.

De heer Pieter Heerma (CDA):

In de brief van het kabinet wordt aangegeven dat over de hele linie de startsalarissen in de zorg vergeleken met andere sectoren niet laag zijn, ook niet als je het vergelijkt in Europa. De heer Wilders pakt er een specifieke groep uit en dat is ook een arbeidsmarkt vraagstuk. Alle discussies die we hebben gehad over de flexibilisering van de arbeidsmarkt en de discussie die we nog gaan krijgen over de commissie-Borstlap, gaan ook hierover.

In navolging van collega Dijkhoff wil ik hier ook zeggen dat we met elkaar naar specifieke knelpunten zullen moeten gaan kijken, zonder dat ook ik hier nu via een motie toezeggingen ga doen of verwachtingen ga wekken waarvan ik niet weet of ze waar kan maken. Want in de augustusbesluitvorming bij de begroting liggen er heel veel uitdagingen. Maar naar die specifieke knelpunten — dat kunnen startsalarissen zijn, maar dat kunnen overigens ook juist aan de bovenkant doorgroeimogelijkheden zijn; die knelpunten kunnen er ook zijn — zal gekeken moeten worden.

Het gaat echter — daar ging mijn betoog ook over — om meer dan alleen een structurele salarisverhoging. Die is er in de zorg, daar is die bonus bovenop gekomen en de medewerkers zelf — dat zit in het SER-advies en dat zit in al die onderzoeken — die beginnen over autonomie, die beginnen over zeggenschap en die beginnen over arbeidsmarktperspectief. Daar is het kabinet in de brief heel summier over. Ik wil daar meer stappen. Ik noemde in mijn termijn het onderliggend lijden al. Ik vind dat we daartoe verplicht zijn en ik vraag dat voor Prinsjesdag, omdat we dan — de heer Asscher heeft gisteren met zijn partij al een voorzet gegeven voor wat waarschijnlijk deels een tegenbegroting gaat worden — dat debat kunnen voeren over zowel de salarissen als over al die andere zaken die uit al die enquêtes en onderzoeken in de zorg naar boven komen als de echte knelpunten waar men op de werkvloer tegenaan loopt.

De voorzitter:
Laatste vraag, de heer Wilders.

De heer Wilders (PVV):
Het is een gigantisch lang antwoord, maar niet het antwoord op mijn vraag. Ik helemaal niet gevraagd naar augustusnota's en SER-adviezen. Daar heb ik allemaal niet naar gevraagd. Ik heb u gewoon een vraag gesteld als iemand die, net al ik, €6.000 netto verdient. Laten we het gewoon netjes, maar wel eerlijk doen. Want u verdient €6.000 en ik

verdien €6.000. Mijn vraag aan u gaat over die mensen die 40 uur werken en daar €1.300, €1.400, €1.500 voor krijgen, als ze al fulltime werken, in de lagere schalen, die de billen van de mensen schoonmaken, die ze naar de wc begeleiden, die hun haren kammen en die weet ik wat allemaal voor belangrijk werk doen. Mijn vraag is of u dat niet gewoon — dat is mijn vraag; daar kunt u gewoon ja of nee op zeggen — schandalig weinig vindt voor een startsalaris voor dat werk dat u niet zou doen.

De heer Pieter Heerma (CDA):

Ik zal het korter proberen te doen. Ik heb aangegeven dat startsalaries een specifiek knelpunt kunnen zijn — misschien niet in de hele zorg, maar wel specifiek — en dat het kabinet daar ook naar zal moeten kijken. Dat heeft de heer Dijkhoff ook gezegd. Ik heb echter ook aangegeven dat als je het hebt over de onderkant van de arbeidsmarkt breed — de heer Klaver had het daar gisteren op tv ook over — daar een breder arbeidsmarktvraagstuk speelt: druk op de salarissen, ook door flexibilisering. Dat is een bredere discussie die ook gaat over de inrichting van onze arbeidsmarkt en die we niet alleen in de zorg, maar voor allerlei beroepen zullen moeten gaan oplossen.

De heer Asscher (PvdA):

Ik wil het CDA toch graag de vraag stellen wat we wél zouden kunnen met elkaar. In dit soort discussies wordt inderdaad heel vaak gezegd: je lost het niet op met meer salaris. Zo ging het ook tijdens de discussie over het lerarentekort. Je krijgt met meer salaris niet meteen meer werknemers in de zorg. Maar het is net zo waar dat meer salaris er wel een onderdeel van is. Dus als zij als belangrijkste reden de beperkte ontwikkelmogelijkheden in hun vak noemen, dan heeft dat natuurlijk te maken met de mogelijkheden die er zijn om ook meer te gaan verdienen om voor je gezin te kunnen zorgen.

Ik zou daarom de volgende vraag aan het CDA willen stellen. Het was de heer Heerma die zei: we stoppen met het praten over "de woningmarkt" en we gaan weer praten over "volkshuisvesting". Het CDA plaatst ook kanttekeningen bij het alleen maar als een markt zien van de zorg. En eerlijk gezegd: die systematiek is ons nu weer een keer uitgeserveerd. Is het CDA het met ons eens, is de heer Heerma het met mij eens dat we weer moeten kijken wat de volksgezondheid nu van ons vraagt? Dat betekent dat die knelpunten allemaal moeten worden aangepakt, maar dat er dus ook ruimte moet komen voor betere salariering waar dat helpt om dit probleem op te lossen.

De heer Pieter Heerma (CDA):

De heer Asscher refereert ook aan het debat van vorig jaar waarin het ging over de leraren. In dat debat ben ik de heer Asscher niet tegemoetgekomen in alles wat hij vroeg, maar het ging toen ook over het voortgezet speciaal onderwijs. Ik heb toen ook aangegeven dat daar een specifiek knelpunt zit. Ik denk dat er ook specifieke knelpunten in de zorg zijn. We hadden het hier al over de startsalaries. De heer Asscher heeft het nu ook over doorgroeimogelijkheden. Het knelpunt kan dus ook juist aan de bovenkant van schalen zitten. Ik ga hier nu niet toezeggen dat we daar geld voor kunnen uittrekken, maar ik vind wel dat ernaar gekeken moet worden. Daarom heb ik de vraag ook gesteld.

En als we dan gaan kijken waar we elkaar kunnen vinden, dan moeten we ook eerlijk zijn en zeggen: we hebben elkaar voor de zomer op heel veel punten al gevonden. Daarbij gaat het over die zorgbonus, over die moties van de ChristenUnie en GroenLinks, maar ook over de motie van ons samen over dat SER-advies. En het gaat ook over "we moeten meer over onze eigen productie gaan", iets waarover ik met collega Marijnissen een motie heb ingediend. Dus we vinden elkaar al heel veel. Ik heb heel bewust gevraagd om dat SER-advies vóór Prinsjesdag te krijgen en daar is een motie over aangenomen. Ik vind namelijk dat we dan die discussie ook door moeten zetten. Ik zeg niet dat wij vandaag voor die motie gaan stemmen waarin wordt gevraagd om een forse structurele salarisverhoging. Maar vanwege het feit dat ik het debat hierover wil blijven voeren, ook met collega Asscher, wil ik ook vóór Prinsjesdag die brief hebben over de stand van zaken.

De heer Asscher (PvdA):

Ik probeer goed te luisteren naar wat mijn collega zegt. Als ik hem goed hoor, zegt hij: ik ga vandaag niet voor die motie stemmen, maar ik realiseer me dat het daarmee niet afgelopen is, omdat er wel degelijk een serieus probleem is waar misschien die salarisverhoging een oplossing voor is. De tweede vraag die ik hem zou willen stellen is dus een meer politieke. Precies de helft van de Kamer heeft inderdaad al heel vaak gezegd: er moet wat gebeuren aan die salarissen. Ik zie ook waarom het op een gegeven moment averechts gaat werken als dat te vaak wordt gezegd. Aan de andere kant: we hebben een coalitie zonder meerderheid die in een tijd van grote crisis, in een tijd waarin we geen verdeeldheid kunnen hebben, straks moeilijke besluiten moet nemen. Is de heer Heerma bereid met zijn partij ook op die manier hiernaar te kijken?

Heel veel mensen in deze Kamer en in de samenleving zeggen: ja, die salarisverhoging is wél een oplossing, wel onderdeel van het ons wapenen tegen een tweede golf, onderdeel van het ons voorbereiden op wat er nodig is, onderdeel van het stutten van onze economie. Is de heer Heerma bereid om, met het oog op alles wat er nog moet komen, ook met die blik te kijken naar wat niet alleen de wensen van de Partij van de Arbeid zijn, maar de wensen van de voltallige oppositie?

De heer Pieter Heerma (CDA):

De samenvatting die de heer Asscher van mijn antwoord klopt bijna, maar ik wil heel specifiek zijn. Als ik naar knelpunten kijk, vraag ik dus zelf heel specifiek naar net andere knelpunten dan die salarisverhoging. Want die structurele salarisverhoging is er al. In de NRC stond deze ochtend een artikel waarin aan het einde geconcludeerd wordt: het debat in de Kamer gaat nou net niet over het punt waar de zorgmedewerkers zelf het meeste over klagen. Ik sluit niet uit dat ik een andere afweging maak dan de heer Asscher als wij hier in september met elkaar staan, en dus meer zit op punten als autonomie, werkdruk en dat soort zaken. Maar daar gaan we dan met elkaar het debat over voeren.

En het gaat ook over 75-75. Ik wil dat debat op argumenten voeren. In de tijd dat minister Asscher hier stond, in vak-K, en Kamerlid Heerma daar, bij de interruptiemicrofoon, heb ik toch op kracht van argumenten soms iets voor elkaar gekregen terwijl het vaak niet nodig was voor een meerder-

heid. Dus als we daar wat gaan doen, komt het omdat we in het debat overtuigd raken van elkaars argumenten. Ik ga dat niet doen omdat de verhouding op 75-75 ligt.

De voorzitter:

Dank u wel meneer Heerma. Dan is nu het woord aan de heer Krol.

De heer Krol (Krol):

Voorzitter. In Frankrijk krijgt het zorgpersoneel er 8 miljard bij, terwijl de economische ontwikkelingen daar slechter zijn. Wat is het toch met dit kabinet dat het de onmisbare zorgmedewerkers nu in de kou laat staan? Zij moeten ons er bovenop helpen als er een tweede golf komt. Of lopen zij straks weg? Er moet geld bij, de werkdruk moet omlaag en de bureaucratie moet minder. Wat gaat het kabinet daaraan doen? Er was wel geld voor een bijdrage aan het EU-coronaherstelfonds. Behartigt de minister-president het belang van Frankrijk en Italië of het algemeen belang van Nederland? En wel worden er miljoenen gepompt in de kledingketen van een van de rijkste families in Nederland, een bedrijf waaraan het ski- en bootvriendje van de minister-president is verbonden. Stop met de onrendabele subsidie voor wind- en zonne-energie! Wij zien liever hogere salarissen in de zorg. Kan de minister-president dat toezeggen? In 2009 stond Nederland qua koopkracht in de top drie, na tien jaar Rutte staan we op plek vijftien en qua lastendruk staan we op nummer één. Wij willen een directe koopkracht voor alle werkenden.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Van der Staaij namens de SGP.

De heer Van der Staaij (SGP):

Mevrouw de voorzitter. Afgelopen zaterdag werd in het programma De Taalstaat een nieuw Nederlands woord bekendgemaakt. Het ging over onzin naar elkaar en het woord wat door het publiek werd gekozen was "warmhartigheid". Ik moest gelijk ook aan zorgwerkers denken. Als het voor één beroepsgroep geldt, dan is het wel voor deze, want zij doen hun werk vanuit een warm hart. Daarom juist was en is dat personeelstekort zo nijpend, want het betekent vaak dat je niet die tijd en aandacht aan mensen kunt geven, die je zou willen geven. Daarom was ook de coronacrisis zo heftig en tijdens de piek is er ontzettend veel van hen gevraagd. Nog altijd zijn velen daarvan lichamelijk en mentaal niet bijgekomen.

Voorzitter. De SGP-fractie vindt dat het ook tegen die achtergrond nodig is dat een enorme waardering wordt getoond voor onze zorgwerkers, met woorden én daden. En ja, dat gaat over meer dan geld alleen. Dat gaat ook over erkenning van hun prestaties en over de knelpunten waar ze tegen aanlopen. Het gaat ook over het geven van vertrouwen en het niet overstelpen met administratieve rompslomp, regels en protocollen waardoor de uitdaging in het vak teloorgaat. En uiteindelijk gaat het ook over arbeidsvoorwaarden, niet alleen over de verdeling tussen privé en werk en de regio hebben over je werk, maar ook gewoon over

de financiële beloning. Wij vinden dat die beloning, het salarishuis, op dit moment niet op orde is. Er zijn al voorbeelden voorbijgekomen, ook van knelpunten bij het begin van salarisschalen en bij de doorgroeimogelijkheden. Er moet meer gebeuren en daarom hebben wij de moties gesteund die zowel door collega Wilders als door collega Marijnissen zijn ingediend. Laat het politieke antwoord op de warmhartigheid van de zorgwerkers vooral ruimhartigheid zijn.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer Van der Staaij. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Van Brenk namens 50PLUS.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Dank, voorzitter. Als de pandemie ons iets geleerd heeft, is het wel de herwaardering van de publieke sector. Aan de vooravond van mogelijk een tweede coronagolf willen wij dat dit kabinet oog heeft voor de mensen in de zorg en voor de noden die er zijn. Wij willen dat het kabinet voorkomt dat mensen gedesillusioneerd de handdoek in de ring gooien. Wij hebben steeds opnieuw aandacht gevraagd voor de verpleeghuizen. Deze zorgmedewerkers stonden achteraan toen beschermingsmiddelen werden uitgedeeld. Wat ons betreft horen ze nu vooraan te staan bij de financiële waardering. Dat geldt ook voor de thuiszorgmedewerkers.

Voorzitter. De huidige financiële economische situatie mag nooit een reden zijn, een argument, om meer waardering in de zorg uit de weg te gaan. Andere landen doen het ook, dat is net al gezegd. Ik zou graag willen dat er zo meteen gereageerd wordt op die voorbeelden. Frankrijk: €183 netto voor alle verzorgenden. In Duitsland, dat een gelijkwaardig beloningsbeleid heeft voor verpleegkundigen, gaan de minimumstartsalaries omhoog om het beroep aantrekkelijker te maken. Dat is belangrijk, want wij hebben veel mensen nodig op termijn. Kan de minister aangeven of hij deze mogelijkheden wil overwegen en verkennen?

Tot slot, voorzitter. Zorgmedewerkers verdienen natuurlijk meer salaris, maar ze verdienen ook meer kwalitatief goed werk. Het werkplezier is ontzettend belangrijk. Applaus is mooi, maar een hogere beloning en werkplezier zijn beter. 50PLUS zal de moties dan ook van harte ondersteunen.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Van Brenk. Dan is nu het woord aan mevrouw Van Kooten-Arissen.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (Van Kooten-Arissen):

Voorzitter, dank u wel. Wat een absurde, gênante vertoning, deze coalitiedwang en fractiediscipline in vol ornaat. Lelijker kon het niet. De wegloopcoalitie hield de stemming tegen. Een grove schande! Eerst applaus, gevolgd door een regelrechte vuistslag voor de zorghelden, van wie we het maximale vragen en die met gevaar voor eigen gezondheid, over hun fysieke en mentale grenzen heen, dubbele diensten draaien, zonder klagen, met liefde voor onze dierbaren.

Structureel ondergewaardeerd, krijgen zij van dit kabinet alleen maar lege woorden en loze beloften over betere arbeidsvoorwaarden. Hoe geloofwaardig is dat? Dit kabinet heeft wel miljarden over voor staatssteun en multinationals, maar meer waardering voor de zorghelden, de schouders op wie iedereen tijdens de coronacrisis steunt, is te veel gevraagd. Dat zou zogenaamd onverantwoord zijn in het economische klimaat van nu.

Op de zorgbonus, de €1.000 netto, moeten zij nog maandenlang wachten, terwijl de lijst gelukkig steeds korter wordt. Dat is slechts een doekje voor het bloeden. Zo heb ik die motie niet bedoeld.

De voorzitter:
Dank u wel.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (Van Kooten-Arissen):
Dat excuus om niet structureel meer waardering over te hebben voor de zorghelden maakt mij ontzettend kwaad.

De voorzitter:
Dank u wel. Dan is nu het woord aan de heer Kuzu namens DENK.

De heer Kuzu (DENK):
Voorzitter. Verantwoordelijkheid nemen: dat is de essentie van werken voor de publieke zaak. Een knap staaltje van verantwoordelijkheid nemen heeft de hele wereld tijdens de uitbraak van het coronavirus kunnen zien in de zorg: hoe met risico voor het eigen leven werd gebikkeld op intensive care units en verpleeghuizen, hoe mensen zich vrijwillig aanmeldden om te helpen tijdens de coronapie. Niet alleen in Nederland, overal op de wereld werd het zorgpersoneel gewaardeerd voor de geleverde inspanningen. De helden en heldinnen van de samenleving, zo werden zij terecht genoemd. Er werd voor hen geklapt. Er werden voorstellen gedaan om het zorgpersoneel structureel beter te belonen. Helaas haalden die het elke keer net niet.

Verantwoordelijkheid ontlopen: een aantal politici is er erg bedreven in. Abraham Lincoln zegt het het mooist: je kunt niet ontsnappen aan de verantwoordelijkheid van morgen door die vandaag te ontwijken. Een knap staaltje van verantwoordelijkheid ontlopen heeft heel Nederland de afgelopen week kunnen zien, toen Kamerleden van de coalitie hollend het Kamergebouw verlieten om niet te hoeven stemmen over een voorstel om zorgpersoneel structureel beter te belonen. Want stel je eens voor: het voorstel zou het gehaald kunnen hebben en zorgmedewerkers zouden eindelijk kunnen krijgen wat hun al jaren wordt onthouden. Personeelstekorten in de zorg zouden zomaar eens overbodig kunnen worden, omdat werken in de zorg aantrekkelijker zou worden.

Dit trio zou eindelijk in deze barre tijden eens goed nieuws kunnen presenteren. In de tussentijd kijken de 1,4 miljoen mensen die werken in de zorg verwonderd naar deze Haagse taferelen. Zij weten dat hun collega's in Frankrijk €183 per maand erbij krijgen. Zij horen dat hun collega's in Duitsland die bonus, waarvoor in Nederland nog een loket moet worden opgericht, al op hun rekening hebben staan.

De een raakt lichtelijk geëmotioneerd, de ander reageert schouderophalend. In hun hart weten ze het eigenlijk allemaal: op de coalitiepartijen hoeven ze niet te rekenen. Zij gaan morgen weer naar hun werk en doen waar ze goed in zijn: zorgen voor mensen.

De voorzitter:
Dank u wel. Ik geef nu het woord aan de heer Segers namens de ChristenUnie.

De heer Segers (ChristenUnie):
Mevrouw de voorzitter. Wij spreken vandaag over de positie van verpleegkundigen en verzorgenden. Het zijn mensen die we heel hard nodig hebben, nu en in de toekomst. Het is mooi dat er voor hen een eenmalige zorgbonus is, maar we moeten ook kijken naar wat er structureel nodig is. In de brief schrijft het kabinet dat er sprake is van loonstijgingen en dat er goede cao's zijn afgesloten. Dat is mooi, maar er staat ook dat er sprake is van verschillen tussen bijvoorbeeld onderwijs en zorg. Het is logisch dat deze verschillen tot onvrede leiden.

Uit het gesprek dat wij gisteravond hadden met verplegen- den en verzorgenden uit onze eigen achterban werd mij duidelijk dat waardering niet alleen gaat om een hoger salaris, maar ook om het oplossen van andere knelpunten. Zij noemden: hoge werkdruk, kleine en vaak tijdelijke contracten, gebrek aan autonomie, gebrek aan loopbaanperspectief, gebrek aan zeggenschap voor de beroepsgroep. Dat vraagt om goed werkgeverschap. Maar het vraagt ook om oplossingen vanuit sociale partners en beroepsgroepen.

Onlangs zijn er twee moties ingediend. Collega Heerma wees er al op. De motie-Van den Berg c.s. vraagt om een inventarisatie en oplossing van de knelpunten: ga dat gesprek aan met de sociale partners, werkgevers en werknemers. De minister schrijft: ik ga dat doen en ik kom erop terug. Ik sluit mij aan bij het verzoek van collega Heerma: trek dat naar voren, kom met een brief voor Prinsjesdag, zodat wij het brede gesprek daarover kunnen hebben.

Er is ook een motie ingediend door mijn collega Dik-Faber, samen met collega Ellemeet. Die gaat over het wettelijk verankeren van het zeggenschap van verpleegkundigen en verzorgenden op instellingsniveau. Hoe zorgen we ervoor dat verpleegkundigen op het hoogste niveau worden betrokken bij de besluitvorming? Dat is iets waarover we iedere keer horen: maak daar werk van. Daarvoor geldt dus dezelfde vraag: maak er werk van, trek het gesprek naar voren en kom voor Prinsjesdag met de uitvoering van de motie.

De voorzitter:
Een laatste vraag, mevrouw Van Brenk.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):
Ja, voorzitter, inderdaad. De heer Segers heeft gevraagd om te kijken hoe het kan worden verbeterd en om met sociale partners te praten. Er wordt al vele jaren over gesproken. Er wordt veel te weinig gesproken met de mensen die goede ideeën hebben. U zei dat u met uw achterban heeft gesproken. Er is een stichting, Stichting

Beroepseer, met voortrekkers uit diverse sectoren. Zou het niet gewoon heel goed zijn als dit kabinet met die voortrekkers in gesprek gaat, zodat het hun goede kwalitatieve ideeën kan omarmen en na Prinsjesdag kan presenteren? Ik hoop dat ChristenUnie daar ook op zou willen aandringen bij het kabinet.

De heer **Segers** (ChristenUnie):

U overvraagt mij als u heel specifiek op deze groep doelt. Ik ken ze niet persoonlijk, maar het lijkt me mooi als er een reactie van de minister op komt. Als zij inderdaad goed verankerd zijn in hun beroepsgroep en namens die groep het woord kunnen voeren, lijkt me het heel mooi als zij er volop bij betrokken zijn. Wat dat betreft staan de ramen en deuren open en kunnen we het gesprek met elkaar aangaan.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Segers. Dan is nu het woord aan de heer Jetten namens D66.

De heer **Jetten** (D66):

Voorzitter. Zorgprofessionals, van verpleegkundige tot intensivist, hebben een cruciale bijdrage geleverd aan het bestrijden van de coronacrisis. Vergeet ook niet het ondersteunend personeel dat hun werk mogelijk maakt. Daarvoor verdienen zij onze waardering en die bestaat uit meer dan alleen warme woorden. Daarom heeft D66 voor de bonus van €1.000 gestemd. Op 1 oktober gaat het loket daarvoor open. Ik vraag aan de minister: wanneer is deze bonus daadwerkelijk uitgekeerd aan de zorgprofessionals?

Voor het structureel aantrekkelijker maken van werken in de zorg is meer nodig dan een eenmalige bonus: minder formuleren, bureaucratie en management en meer eigen regie, vertrouwen en tijd voor patiënten. De coronacrisis heeft ons dat nogmaals laten zien. Welke lessen trekken de ministers hieruit? Wat kunnen zij gericht doen en wanneer verwachten ze meer duidelijkheid? Ik sluit me aan bij de vraag van collega Heerma om een brief voor Prinsjesdag.

Voor het aantrekkelijker maken van werken in de zorg moet naast minder regels en meer vertrouwen ook worden gekeken naar de beloning van zorgprofessionals. De kabinetsbrief laat zien dat die salarissen dit en volgend jaar stijgen. Wat mij betreft blijft het daar niet bij en kijken we in de volle breedte de komende tijd naar de herwaardering van de publieke sector, want ik denk ook aan al die mensen die de afgelopen tijd zo hard hebben gewerkt in het onderwijs.

Voorzitter. De prioriteit voor de komende maanden is dat zo veel mogelijk mensen hun baan kunnen behouden, want door de coronacrisis loopt in sommige sectoren de werkloosheid op en verliezen mensen überhaupt hun inkomen. D66 vindt dat we daarnaast moeten blijven kijken naar het versterken van die waardering en beloning in de zorg. Maar daar zeg ik ook meteen bij: dat gaat niet zomaar. Dat gaat niet van de ene op de andere dag en dat gaat ook niet gratis. Het zal zorgvuldig moeten, zoals Ernst Kuipers vorige week zei, met de eerlijke boodschap erbij dat we dan ook elders keuzes moeten maken. Ik hoop dat we de komende maanden op een constructieve en zorgvuldige manier met elkaar

kunnen kijken hoe we dat kunnen doen. Ik heb in dit debat al een aantal heel mooie suggesties gehoord.

Dank u wel.

Mevrouw **Marijnissen** (SP):

Ik hoor de Jetten zeggen dat het in tijden van crisis belangrijk is dat er zo veel mogelijk banen behouden blijven. Daar zal iedereen het mee eens zijn. Hoe kijkt de heer Jetten dan aan tegen het idee om de winstbelasting voor de grote bedrijven met wie het goed gaat — anders maak je namelijk geen winst — nog verder te verlagen? Daar hebben we al eerder over gesproken in de Kamer. Vindt de heer Jetten het dan ook in tijden van crisis, waarin we naar elkaar om moeten kijken, waarin we allemaal, massaal, ook de heer Jetten, hebben geapplaudisseerd voor de zorg, absoluut niet passend om dat idee door te zetten? Is het nou niet een veel verstandiger idee om het plan voor een nog verdere verlaging van de winstbelasting los te laten, zodat we geld vrijspelen om te investeren in de salarissen van onze mensen die in de zorg werken?

De heer **Jetten** (D66):

We zullen de komende tijd moeten kijken met welke ondersteuning van het bedrijfsleven je zo veel mogelijk bedrijven overeind houdt en daarmee ook zo veel mogelijk banen behoudt en daarmee ook inkomens van mensen. Bij de formatie is verlaging van de vennootschapsbelasting eruit gekomen als onderdeel van een pakket om het bedrijfsleven in Nederland te ondersteunen. We zullen de komende tijd moeten kijken of dat nog steeds de slimste manier is om dat te doen, maar ik wil hier ook de illusie wegnemen dat je de komende maanden alles bij het bedrijfsleven kunt neerleggen. Er zijn sectoren — dat zijn vaak ook kleine bedrijven, familiebedrijven — die heel terecht aangeven dat ze de eerste maanden van de coronacrisis door hebben kunnen komen, nu echt op hun laatste reserves zitten en dat zij, als zij de komende tijd weer enorm in de problemen komen, bijvoorbeeld bij een tweede lockdown, het niet alleen aankunnen. We zullen de komende tijd dus, naast herwaardering van de publieke sector, ook goed moeten kijken hoe je gericht het bedrijfsleven blijft ondersteunen voor het behoud van banen en inkomens.

De **voorzitter**:

Mevrouw Marijnissen, tot slot.

Mevrouw **Marijnissen** (SP):

Iedereen snapt natuurlijk dat je die banen wilt behouden. Wij hebben die maatregelen ook gesteund. Wij hebben ook gesteund dat er geld gaat naar die bedrijven om juist die banen overeind te houden. Dat is hartstikke belangrijk. Maar waar we het hier over hebben, zijn specifiek de grote bedrijven die de afgelopen jaren veel winst hebben gemaakt, waarbij we allemaal hebben kunnen zien dat die winsten toch vooral naar de aandeelhouders zijn gegaan en niet naar de werkvloer. Ik wil aan de heer Jetten vragen om toch nogmaals na te denken over het volgende. Is het dan niet toch wel heel erg wrang dat we nu moeten zeggen — nou ja, "we", het kabinet — dat het kabinet nu tegen de zorgverleners zegt: sorry, er komt een crisis aan, voor jullie structurele loonsverhoging is er nu geen geld. Maar het kabinet is wel voornemens om nog meer belastingverlaging

cadeau te doen aan de grote bedrijven. Daar hebben we het namelijk over. Wil de heer Jetten daar specifiek op ingaan? Dat is toch een tegenstelling? Dat is toch geen verhaal naar die mensen in de zorg voor wie we allemaal zo hard hebben staan applaudisseren en die we straks ook allemaal nog nodig hebben?

De heer Jetten (D66):

Daarom moeten we die tegenstelling ook niet maken. Mevrouw Marijnissen zegt dat het kabinet tegen werknemers in de zorg zegt: voor u is er geen ruimte voor salarisverhoging. Die is er. Er is een cao afgesproken waarbij dit jaar en volgend jaar de lonen in de zorg stijgen. Meer dan terecht, want de publieke sector heeft jarenlang veel te weinig meege profiteerd van de economische groei die we hebben gezien. Maar ik heb mij eerlijk gezegd ook wel een beetje verbaasd over de cao die is afgesproken, omdat daarbij ongeveer iedereen in de zorg er op eenzelfde manier op vooruitging. Ik noem de suggestie van mevrouw Van Brenk om meer te kijken naar centen in plaats van procenten en dat ook echt te richten op bijvoorbeeld startsalaries en of de laagste inkomensschalen. Dat vind ik heel interessante gedachten om de komende tijd het gesprek met werkgevers en vakbonden in de zorg voort te zetten, zodat als we de komende jaren nog meer kunnen doen wat betreft de beloning in de publieke sector, we dat gericht doen dan we in de lopende cao's hebben afgesproken met elkaar.

Daarnaast is er de vraag — en dat is echt een andere discussie — hoe je op een verstandige manier in Nederland het bedrijfsleven steunt. De komende tijd zullen we daar met een derde coronasteunpakket goed naar moeten kijken. Deze Kamer heeft al een motie aangenomen — volgens mij stonden we daar allebei onder — die het kabinet vraagt hoe het ervoor gaat zorgen dat als straks de economie na de coronacrisis aantrekt, grote bedrijven die dan weer veel winst maken, op dat moment ook weer eerlijk terug gaan betalen voor de steun die ze nu meer dan terecht in deze moeilijke maanden hebben ontvangen.

De voorzitter:

Ik zie dat de heer Asscher een vraag heeft.

De heer Asscher (PvdA):

Laten we het hebben over wat er wel kan. D66 antwoordt in de afdelingen aan mensen die hierover klagen: wij zijn ook voor meer salaris, maar de oppositie heeft geen manier om het te dekken, om het te betalen.

De heer Jetten (D66):

Dat heb ik niet gezegd in dit debat, maar nu de heer Asscher erop wijst: ja, dat klopt, dat zijn ongedekte moties die u heeft ingediend.

De heer Asscher (PvdA):

Volgens mij kunnen we dat deel overslaan, want we kennen dat voorbeeld van de winstbelasting. Dat was in een tijd dat D66 en de coalitie nog dachten dat we de dividendbelasting moesten afschaffen en dat dat onze prioriteiten waren. We zitten nu in een totaal andere tijd, in een economische crisis en een pandemie. Om een andere dekking te

noemen: u heeft het toptarief verlaagd voor de hoogste inkomens. Absoluut niet nodig in deze tijd. Dus het geld is er. Het gaat over de vraag hoe we het verstandig kunnen besteden.

Ik ben heel gevoelig voor het argument dat het wel slim moet. Dat zeggen de medisch specialisten zelf ook, mensen die al een prachtig inkomen hebben. De vraag is dus: zouden we dan nu het kabinet niet de opdracht moeten geven om al die knelpunten aan te pakken, waaronder begrepen dat het salaris hoger moet, juist om meer mensen voor de zorg te behouden en aan te trekken? Dat is eerlijk gezegd ook hoe ik die eerdere moties die ik met mevrouw Marijnissen heb ingediend, heb beleefd. Het ging ons en volgens mij ook de heer Wilders niet om de hartchirurg, die ook fantastisch werk doet, maar om waar er tekorten zijn en waar er te weinig mensen zijn. Wij hebben nu als taak om een politieke opdracht te geven aan dit kabinet. Mijn vraag is of u daartoe bereid bent.

De heer Jetten (D66):

Ik denk ook dat er helemaal niet zo veel licht zit tussen onze verschillende inbrengen, want we willen allemaal de waardering in de zorg verbeteren. Ik heb hier in een voetnoot wat cijfers staan, maar dat zijn ook meteen cijfers waar ik van schrik. 60% van de medewerkers zegt onvoldoende tijd te hebben om hun cliënten en patiënten goed te verzorgen. 70% zegt onvoldoende tijd te hebben voor persoonlijke aandacht en 50% zegt onvoldoende zelf te kunnen beslissen hoe ze hun werk doen. Dat zijn hele duidelijke signalen uit de zorgsector van mensen die daardoor worden tegengehouden in plezier in hun werk en de energie om dat lang vol te houden. We hebben de afgelopen jaren al van alles geprobeerd om daar wat aan te doen maar het is nog onvoldoende gelukt om op die manier het werkplezier in de zorg te verbeteren.

Ik heb hier vandaag eigenlijk iedereen horen zeggen: kabinet, ga nou wederom met die sector om de tafel om te kijken hoe dat sneller, beter en slimmer kan. Dan hebben we daarnaast de discussie of je die waardering in de zorg verder kunt verbeteren door versterking van de salarispositie. Dan zeg ik heel eerlijk in dit debat tegen de heer Asscher: ik ga dat niet in dit debat met u kunnen regelen. Wij moeten de komende tijd kijken hoe ons land en onze economie ervoor staan. Inderdaad is de situatie nu compleet anders dan toen we drieënhalf jaar geleden het regeerakkoord schreven. Dus we moeten goed kijken wat nu verstandig is voor het bedrijfsleven en voor de publieke sector. Ik hoop dat we daar de komende weken, maanden richting Prinsjesdag en de begrotingsbehandelingen met elkaar constructief naar kunnen kijken, maar we kunnen dat niet in dit debat met elkaar helemaal tot achter de komma oplossen.

De voorzitter:

Tot slot, de heer Asscher.

De heer Asscher (PvdA):

Ik begon expres met de vraag wat we wel kunnen bereiken. Het is mij helder dat de coalitie heeft afgesproken tegen die moties te stemmen. Ik denk dat het helemaal niet nodig is. Ik denk dat het daarmee een negatieve uitkomst is die ook helemaal niet helpt, maar ik wil wel vragen naar de uitspra-

ken die de heer Jetten daaromheen deed. Hij zegt: zo veel verschillen we niet van mening. Als dat zo is, dan moet dat ook betekenen dat dit kabinet de opdracht krijgt om meer te gaan doen voor de publieke sector en in het bijzonder voor de zorg. En dat kost geld. We zullen de politieke keuze moeten maken om niet nu in een oud recept te schieten, in een oud liberaal recept van "we gaan bezuinigen, het zal van de grote bedrijven moeten komen". Nee, we zullen de overheid nu heel hard nodig hebben om bedrijven te steunen die het goede doen, maar ook de publieke sector.

De vraag die ik de heer Jetten zou willen stellen, is de volgende. Ik ben het er niet mee eens, maar ik heb gehoord dat hij tegen de moties gaat stemmen. Uiteindelijk gaat het er niet om wiens motie het is of op welk moment dat gebeurt, maar gaat het erom dat we nu het juiste doen. De vraag is: is hij met mij van mening dat op dit moment, het moment waarop we nu leven in deze crisis, het nodig is, het belangrijk is om ook de salarissen, misschien niet van iedereen maar wel degelijk structureel, te verhogen?

De heer **Jetten** (D66):

Volgens mij heb ik in een eerder debat ook al aangegeven dat we in deze coronacrisis in ieder geval niet de fout van de vorige economische crisis moeten maken door de komende jaren de overheidsfinanciën op orde te brengen met forse bezuinigingen en lastenverzwaringen voor burgers. Die fout mogen we niet nog een keer maken. Dat gaan we wat mij betreft ook de komende tijd niet doen. Volgens mij wordt dat breed gesteund in deze Kamer. Dan zul je de komende tijd moeten kijken waar je extra investeringen kunt doen, waar je investeringen kunt aanjagen, waar je banen kunt behouden en misschien zelfs salarisposities kunt verbeteren. Maar het is nu in dit debat echt te vroeg om uitspraken te doen als het gaat om de vraag voor welke functies en voor welke sectoren je zover kunt gaan dat je zelfs tot verbetering van de salarissen komt, omdat dat onderdeel is van de begrotingsbehandelingen die we de komende tijd met elkaar moeten doen.

Voorzitter. Ik ben in ieder geval blij met de constructieve toon die ik in dit debat heb gehoord. Ik ben ook blij met een aantal heel concrete suggesties, zoals "kijk naar de centen in plaats van de procenten", omdat we daarmee in ieder geval de mensen die dat het hardst nodig hebben, gerichter kunnen steunen.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Jetten.

Dan geef ik nu het woord aan de heer Baudet namens Forum voor Democratie.

De heer **Baudet** (FvD):

Politiek gaat over keuzes maken, over prioriteiten stellen. VVD, CDA, D66 en ChristenUnie zeggen dat er geen geld is voor betere salarissen voor zorgmedewerkers. Maar het geld is er wel degelijk. De coalitiepartijen kiezen ervoor het aan andere dingen uit te geven.

Zo ging Mark Rutte eind juli akkoord met het EU-herverdelingsfonds, dat Nederland tot 2058 ieder jaar 780 miljoen

euro belastinggeld kost. Met het geld uit dat fonds — ook Nederlands geld dus — verhoogt Frankrijk nu wél de salarissen in de zorg. Toen zangeres Rihanna een bedeltweetje naar Sigrid Kaag stuurde, trok zij graag de portemonnee om meer dan 100 miljoen Nederlands belastinggeld naar scholen in Afrika te laten stromen. En alleen al in 2018 gaf diezelfde Sigrid Kaag 578 miljoen aan internationale klimaatfinanciering.

VVD, D66, CDA en ChristenUnie geven dus ieder jaar weer miljoenen, miljarden uit aan internationaal klimaatbeleid, aan Europese eenmaking, aan immigratie, aan ontwikkelingshulp. Ze tekenen het Marrakesh immigratiepact, ze dienen de volkomen zinloze maar 1.000 miljard kostende Klimaatwet in. Allemaal miljarden! Maar voor de verzorging hebben ze dat geld niet over. Voor de helden in de zorg die, zo hebben we gezien, ook met tekorten kampen. Mensen in de ouderenzorg, mensen in de gezondheidszorg, op de intensive care; overal zijn tekorten. Maar ze weigeren het daaraan uit te geven. Ze maken de verkeerde keuze en op 17 maart heeft Nederland de keuze ze weg te stemmen.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel.

Dan geef ik tot slot het woord aan de heer Van Haga.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Voorzitter. De mensen in de zorg moeten beloofd worden voor het goede werk dat zij doen. Daarom heb ik voor de motie van kameraad Wilders gestemd. Dat zal ik bij de hoofdelijke stemming weer doen. Maar er zijn natuurlijk ook nog andere cruciale beroepen die meer waardering en meer salaris verdienen.

Waarom verdienen bijvoorbeeld de militairen zo weinig, terwijl ze ons land verdedigen en bereid zijn hun leven voor ons te geven? Waarom kan de politie niet wat meer geld krijgen? En hoe is het mogelijk dat wij onze kinderen het beste onderwijs gunnen maar vervolgens onderwijzers en docenten volstrekt onderbetaald voor de klas zetten?

Voorzitter. Het is allemaal een kwestie van keuzes. Het is een keuze om miljarden euro's Nederlands belastinggeld over te maken naar Europa. Het is een keuze om miljarden te verbranden in biomassacentrales of te verkwisten aan klimaatsubsidies. Het is een keuze om miljarden euro's uit te geven aan een massale influx van migranten. En het is ook een keuze om weg te lopen voor een stemming. Het is daarom goed als de premier nu de kiezer gaat uitleggen waarom er wel geld is voor Europa, klimaat en massa-immigratie maar niet voor onze helden in de zorg, ons leger, de politie en onze onderwijzers en docenten.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Van Haga. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de eerste termijn van de zijde van de Kamer. Er is behoefte aan een schorsing van een halfuur. Ik schors de vergadering tot 15.15 uur.

De vergadering wordt van 14.46 uur tot 15.15 uur geschorst.

De voorzitter:

Voordat ik de minister-president het woord geef, stel ik voor om hetzelfde aantal interrupties ook in de termijn van de regering te handhaven. Het woord is aan de minister-president.

Minister Rutte:

Voorzitter, dank. Ik zal proberen zo goed mogelijk in te gaan op de gestelde vragen — vragen zijn eigenlijk niet zo gesteld — en ook te reflecteren op de gemaakte opmerkingen in de termijn van de Kamer. Dat is deels natuurlijk herhaling.

De Kamer heeft de uitgebreide brief gekregen van minister Van Ark voor Medische Zorg over hoe wij aankijken tegen de situatie met de lonen in de zorg. Dus ik ga niet dat hele systeem weer toelichten; u heeft het allemaal kunnen zien. Maar inderdaad komt het er in de kern op neer dat, zo iemand hier vindt dat lonen moeten stijgen in de zorg, wij dat ook vinden en dat dat ook maatschappelijk goed georganiseerd is via het systeem dat er nu is, waarin de lonen in de zorg stijgen met de gemiddelde contractloonontwikkeling in het bedrijfsleven. Dat is vaak toch in veel gevallen een hogere stijging dan bij politie of onderwijs, in ieder geval meer gestandaardiseerd.

Overigens had mevrouw Marijnissen het in haar bijdrage over Bernhoven in Uden. Ik ben daar zelf ook op bezoek geweest. Ik denk dat voor ons allemaal geldt, coalitie, oppositie en kabinet, dat als wij dit debat voeren — dat natuurlijk breder gaat dan alleen de mensen die vreselijk hard hebben gewerkt aan de bestrijding van corona — door corona de beelden uit deze ziekenhuizen, in mijn geval in het bijzonder ook dit ziekenhuis omdat ik daar op bezoek was, en de gesprekken daar ons natuurlijk heel scherp voor de geest staan.

De waardering voor wat daar gebeurd is en het besef dat mensen deels nog steeds aan het nahijgen zijn van die enorme inspanning die in de periode van de tweede helft van maart tot en met begin juni is geleverd — en helaas op dit moment ook weer meer geleverd moet worden, al zijn de cijfers gelukkig nog wel lager dan toen — is echt de context waarin we dit debat ook voeren.

Volgens mij voelen we dat allemaal zo en is de waardering enorm voor de 1,3 miljoen mensen in de gezondheidszorg en de vele honderdduizenden die direct of indirect ook betrokken waren en nog steeds zijn bij de bestrijding van het virus. Volgens mij hoeven we daar elkaar niet van te overtuigen. De vraag nu is: wat is redelijk, wat is reëel, wat is proportioneel, wat is netjes, fatsoenlijk in dit land om te doen aan de zorgsalarissen?

Nogmaals, in de kern zou mijn beantwoording zijn — als ik het heel kort zou houden, maar er zijn meer opmerkingen te maken en meer reflecties te geven — dat inderdaad zoals de verschillende woordvoerders hebben gezegd de zorgsalarissen stijgen, die ook gelukkig in de afgelopen paar jaar vrij fors gestegen zijn en dat er ook weer loonruimte is om te blijven stijgen, in lijn met de contractloonontwikkeling.

De voorzitter:

Misschien is het goed om te weten hoe uw betoog is opgebouwd?

Minister Rutte:

Ja. Ik heb eigenlijk twee hoofdpunten. Dat is dat algemene punt hoe het met de salarissen staat — ik kan daar hele betogen over houden, maar ik vermoed zo maar dat ik dat beter kan doen aan de hand van de interrupties — en daarna wil ik iets zeggen over wat de heer Heerma, maar ook anderen, hebben gezegd over het verzoek om zo snel mogelijk het gesprek te hebben met sociale partners. Dat is dus een tweede element waar ik op zou willen ingaan. En dan heb ik nog een paar losse vragen te beantwoorden.

De voorzitter:

Goed. Er mogen in totaal vier vragen gesteld worden. De heer Wilders.

De heer Wilders (PVV):

Nou, vier interrupties, voorzitter.

De voorzitter:

Nee, vier vragen.

De heer Wilders (PVV):

Het is helaas niet waar, wat de minister-president zei, namelijk dat iedereen vindt dat de mensen in de zorg er fors salaris bij moeten krijgen. Het tegendeel is het geval. Er waren meer dan dertig leden van de coalitie die vorige week, toen de motie in stemming dreigde te komen om de salarissen voor de zorgmedewerkers substantieel te verhogen, als een haas, met hun staart tussen de benen, naar de parkeergarage renden. Voordat ik tot een inhoudelijke vraag kom, wil ik de heer Rutte vragen wat hij daarvan vond. Hij is immers de premier van Nederland, maar ook de leider van de coalitieregering. Wat vond hij ervan dat Kamerleden van de coalitie — het waren er ongeveer 35 — vorige week woensdagavond, toen er een stemming kwam, een hoofdelijke stemming, over een motie van mij over het verhogen van de salarissen, om geen quorum te bereiken als een haas wegrenden uit het gebouw van de Tweede Kamer? Wat vindt u daarvan?

Minister Rutte:

Knap werk van de heer Wilders, want dat beeld van het wegrennen heeft hij goed neergezet. Dat was natuurlijk een verschrikkelijk beeld. Maar volgens mij zijn er hier ook onderling afspraken gemaakt over wanneer je hoofdelijk stemt of niet. Ik ga daar niet over; ik ben geen Kamerlid. Ik denk dat het goed zou zijn om als coalitie en oppositie misschien ook nog eens achter de schermen met elkaar te praten over die afspraken. Nogmaals, ik ga er niet over, maar u daagt me nu uit. Ik was niet van plan om er iets over te zeggen, maar ik heb de indruk dat er meer over te zeggen is dan de knappe framing van de heer Wilders die avond.

De heer **Wilders** (PVV):

Hier was ik dus al bang voor. Niet het begin, bij de leider van de coalitie — want dat is de heer Rutte — van toegeven dat het allemaal niet deugde. Nee, hij brengt het nu als een frame van de heer Wilders. Is dat de boodschap die u heeft voor de zorgmedewerkers die vanmorgen in estafette naar Den Haag zijn gekomen? Is dat de boodschap die u heeft voor de mensen die beledigd waren dat bij die motie coalitiepartijen wegreunden uit de Tweede Kamer? Is dat nou het frame van de heer Wilders, of is dat de coalitie die haar verantwoordelijkheid niet neemt en die wegreunt op het moment dat er een motie in stemming komt die zegt "substantieel meer salaris"? Dat is geen frame; dat is de arrogantie van de partijen hier in de Kamer die uw kabinet steunen. Daar moet u ... Nou, u hoeft daar geen verantwoordelijkheid voor te nemen, maar dat u mij daarvan de schuld geeft, is werkelijk met geen pen te beschrijven.

Nu de inhoud. Hoe kan het zijn — en hoe legt u dat uit aan de mensen die in de zorg werken? — dat u miljarden, maar dan ook miljarden heeft meegeholpen aan giften aan landen, van Duitsland tot Italië en van Spanje tot Griekenland en Frankrijk, en dat de Fransen, omdat ze die giften van Europa krijgen, de salarissen voor hun zorgmedewerkers gigantisch, historisch, gaan verhogen, met €2.000 netto per jaar? Misschien gebeurt dat niet met dat geld, maar ze hoeven daarvoor geen ander geld te besteden. Hoe kan het dat u daar wel geld aan geeft, als een soort minister-president van Frankrijk, maar niet aan uw eigen medewerkers hier? Hoe legt u dat uit?

Minister **Rutte**:

Er zijn in de eerste termijn van de Kamer meer van dat soort opmerkingen gemaakt, niet alleen over wat er Europees gebeurt. Er is ook gevraagd of je niet kunt besluiten om de verlaging van de vennootschapsbelasting niet te laten doorgaan, ten gunste van het extra verhogen van zorgsalarissen. Nogmaals, die gaan al omhoog, vaak ook meer dan andere sectoren. Maar er is gevraagd om een extra verhoging daarbovenop. Dat is de vraag die voorligt vanuit de oppositie. Er zijn ook allerlei andere suggesties gedaan over uitgaven en inkomsten van de regering of over lastenverlichtingen, bijvoorbeeld over hogere tarieven, die dalen, van de inkomstenbelasting. Er is gesuggereerd dat je die maatregelen allemaal kunt inzetten om dit te financieren. Het punt is, zeg ik tegen de heer Wilders en anderen die die suggesties hebben gedaan, dat het altijd en-en-en is. Een kabinet moet alles tegelijk doen. We moeten ervoor zorgen dat de lastendruk in Nederland voor burgers en bedrijven zodanig is dat het met elkaar te verkraften is. Dat heeft te maken met de lastendruk in inkomstenbelasting, maar ook met de lastendruk voor bedrijven, die nog steeds vele miljarden boven het niveau van voor de crisis ligt. Waar de Nederlanders gelukkig gemiddeld genomen nu een hele forse lastenverlichting hebben ten opzichte van vóór de crisis van 2010-2011, staan bedrijven nog steeds miljarden in de plus.

Ten tweede moet je er ook in Europa en met elkaar voor zorgen dat in deze enorme crisis zaken niet schever worden, maar dan wel in ruil voor vergaande hervormingen in de landen die het betreft. Daar zijn ook afspraken over gemaakt. Het is dus altijd en-en-en. Als je er één ding uitlicht en zegt: ja, maar dat is vanuit mijn politieke kleur ... De heer Wilders heeft het hier over Europa, een ander heeft het over verla-

ging van de vennootschapsbelasting of weer een derde zegt: waarom moeten mensen met een wat hoger inkomen lastenverlichting krijgen? Als je het er geïsoleerd uit haalt en vraagt om het te gebruiken voor het financieren van het verhogen van de salarissen in de zorg, dan zeg ik in antwoord daarop dat een kabinet als dit, dat bestaat uit het brede politieke midden en probeert om hoog- en laagopgeleiden, stad en platteland, alle groepen in de samenleving met elkaar te verbinden, dit allemaal moet doen. Wij moeten er altijd voor zorgen dat in een land als Nederland de dingen gebeuren die nodig zijn om een sterk bedrijfsleven te houden dat banen genereert. We moeten ervoor zorgen dat er redelijke inkomens zijn voor mensen, ook via de belastingen, maar we moeten er ook voor zorgen dat Nederland de belangen in Europa goed kan afdekken waar het onze exportpositie en onze veiligheid betreft.

De heer **Wilders** (PVV):

Deze minister-president is er helemaal niet om onder anderen de mensen in Italië, Spanje en Griekenland te spekken. U bent minister-president van Nederland. Wat krijgen we nou? Het is niet alleen maar wat suggesties doen. Het gaat om 390 miljard aan giften. Nederland staat daar voor 6% aan de lat. Dat is ongeveer 23 miljard of 24 miljard euro aan alleen al giften. Dan hebben we het nog niet eens over de leningen waar we garant voor staan. Het is gewoon Nederlands geld dat wij dadelijk moeten gaan betalen. 24 miljard euro, alleen al als het gaat om de giften. Weet u wat u daarvoor kan doen? U heeft dat weggegeven aan de Italianen, aan de Fransen, aan de Duitsers, aan de Grieken, aan de Portugezen. Maar u bent premier van Nederland. Ik had het net met wat collega's over wat wij verdienen, maar u verdient, nog los van uw toeslagen, €170.000 per jaar als minister-president. De mensen die in de eerste drie schalen zitten, de verzorgenden en de helpenden, verdienen nog geen €20.000 per jaar. U verdient acht tot negen keer zoveel. En dan durft u hier nog te zeggen dat u wel geld geeft aan de Grieken, aan de Italianen, aan de Fransen. U laat mensen in de kou staan met het smoesje dat u, gelet op alle suggesties die alle partijen hebben gedaan, aan alles moet denken. U denkt aan niemand. U denkt aan de buitenlanders. U denkt aan de Italianen en aan de Fransen. U denkt niet aan de Nederlanders. Wij hebben, verdorie, een premier nodig die wel aan de Nederlanders denkt!

Minister **Rutte**:

De heer Wilders haalt er heel veel bij. Laat ik toch even proberen om het uit elkaar te rafelen. Het is waar dat mijn salaris heel aanzienlijk is. Dat is gewoon waar. Ik verdien een heel goed salaris. Ik kom op straat weleens mensen tegen die "zakkenvuller" zeggen. Wat ik dan altijd doe, is ze even apart nemen en uitleggen wat ik hiervoor verdiende, wat ik nu verdien en wat ik had kunnen verdienen als ik daar gebleven was. Dan zeggen ze: "Dan ben jij geen zakkenvuller, maar de rest wel." Dan zeg ik: "Nee, die verdient minder dan ik." Maar het is wel waar dat wij in de politiek gewoon goede salarissen verdienen. Het is absoluut waar dat wij veel meer verdienen dan iemand die als huishoudelijke hulp opereert. Daar heeft de heer Wilders volkomen gelijk in; dat is zo.

Daarnaast moeten wij er als kabinet voor zorgen dat, bijvoorbeeld als het gaat om onze positie in Europa — voor Nederland is dat cruciaal, ook voor onze veiligheid — wij

ingebied zijn in een sterke Europese Unie, aangezien er sprake is van een instabiele wereld. Tegelijkertijd weten we dat we van onze exportpositie afhankelijk zijn. Het gaat om 2 miljoen van onze banen. 70% van die export is binnen de Europese Unie. Deze crisis raakt landen heel onevenredig, Het is van heel groot belang dat je twee dingen van die landen vraagt. Als wij bereid zijn te helpen, is de vraag om dat op een verstandige manier te besteden. Het is vooral van belang dat je aan die landen vraagt om er alles aan te doen om de volgende keer zichzelf te kunnen helpen. Dat was de afspraak die we gemaakt hebben in juni. Die bron boort de heer Wilders aan om zorgsalarissen extra te kunnen verhogen, boven op de verhogingen die er komen. Anderen hebben weer andere suggesties gedaan. Mijn standpunt daarbij is dat een kabinet al deze belangen moet afwegen en in een goede balans ervoor moet zorgen dat er verstandig beleid wordt gevoerd. Dat vind ik echt een taak van een coalitie die bestaat uit dat brede politieke midden, in de traditie van volkspartijen die de coalitie vormen.

De voorzitter:

Eerst de heer Klaver. Dan mevrouw Marijnissen en dan mevrouw Van Kooten-Arissen.

De heer Klaver (GroenLinks):

De heer Rutte zegt eigenlijk dat iedereen zo zijn eigen politieke kleur heeft en dat je van daaruit politieke wensen hebt, of je nou lastenverlichting voor het bedrijfsleven wil of geld wil uitgeven aan de publieke sector. Dat is waar, maar dit voorjaar deed zich iets heel moois voor. Dat was het mooie dat corona met ons heeft gedaan. Op een zekere manier leken politieke kleuren even te vervagen en zagen we allemaal hoe belangrijk al die mensen in de frontlinie zijn. We spreken nu over de zorg, maar hetzelfde zou ik ook kunnen zeggen over de mensen die werken in de distributiecentra, maar we gaan niet over hun salarissen. We gaan wel over de salarissen in de zorg. We zagen dat mensen daar fantastisch werk doen ...

Minister Rutte:

Eens.

De heer Klaver (GroenLinks):

... en dat dat eigenlijk maar heel laag ingeschaald is. Als je ziet dat mensen die mensen verzorgen in die verpleeghuizen, die daar in een verschrikkelijke situatie hebben gezeten, vaak niet meer verdienen dan het minimumloon ... Daarom hebben wij met elkaar — dus links én rechts, het hele brede midden, het hele spectrum — gezegd: daar moeten we meer voor gaan doen. Nu komt het dilemma, want het is niet makkelijk. Laten we niet zeggen dat het makkelijk is. Het kabinet heeft beloofd om de lasten voor grote bedrijven te verlichten met 2 miljard euro, maar er is ook beloofd dat we eindelijk iets gaan doen om de positie te versterken van de mensen die in de zorg werken. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat we in deze economische situatie niet allebei kunnen doen. De vraag is: waar kiest u voor? Ik ben helder: ik kies voor de mensen in de zorg. Dat betekent dat de lastenverlichting voor het grote bedrijfsleven niet kan doorgaan. Niet omdat ik dat leuk vind, maar daarmee betalen

we het. De vraag is aan deze minister-president: voor wie kiest u?

Minister Rutte:

Ik ben het in ieder geval helemaal eens met de heer Klaver dat ook ik kies voor de mensen in de zorg en het belangrijk vind dat daarvoor ook de komende tijd forse extra salarisstijgingen mogelijk zijn, zo die zich ook zouden voordoen in de marktsector. Je ziet dat dat de afgelopen jaren gelukt is, wat ook heel recent heeft geleid tot behoorlijke loonstijgingen in de cao's die zijn afgesloten. Je ziet dat die loonruimte er ook was en dat er een systematiek is die heel veel stabiliteit biedt. Anders dan in het onderwijs, bij de politie en in andere overheidssectoren waar men iedere keer veel meer dat gevecht moet voeren, is het hier veel vanzelfsprekender dat het gebeurt.

Dat leidt er ook toe dat bijvoorbeeld ziekenhuisverpleegkundigen in Nederland 18% hoger worden beloond dan de gemiddelde beloning die werknemers in Nederland ontvingen. Er is gerefereerd aan Frankrijk en Duitsland, dat daar de salarissen in de zorg omhoog zijn gegaan. De OECD heeft uitgerekend dat het gemiddelde salaris in Frankrijk in 2016, dus vrij recent, 7% lager lag dan de gemiddelde beloning die werknemers daar ontvingen. Dus in Nederland 18% hoger, in Frankrijk 7% lager. Vergelijkbaar is het in Duitsland, waar een inhaalslag nodig was, want ook daar was het gemiddelde inkomen van verpleegkundigen relatief lager dan in Nederland. Er zijn dus nu inhaalslagen gemaakt in Frankrijk en in Duitsland; daar werd in eerste termijn aan gerefereerd.

Maar het hoofdpunt van de heer Klaver was de vraag of ik het eens ben dat het goed is dat de salarissen in de zorg gestegen zijn en dat die ook de komende tijd blijven stijgen. Daar ben ik het volkomen mee eens. Wat hier aan de orde is en wat de heer Klaver vraagt, is een extra loonstijging bovenop de salarisstijgingen die er zijn geweest, die ook weer zijn voorzien en waar geld voor wordt vrijgemaakt, om ervoor te zorgen dat die lonen zich in lijn blijven ontwikkelen met de contractloonontwikkeling in het bedrijfsleven, of zelfs net iets beter.

Dan komt er een punt, zeg ik tegen de heer Klaver, dat we als politici onder ogen moeten zien. Hij werd daar gisteren mee geconfronteerd in zijn optreden bij Op1. Hij kwam daar, vond ik, niet heel goed uit, want daar is hem ook gevraagd of daarna niet ook de salarissen bij de politie, in het onderwijs en breder bij de overheid omhoog zullen moeten. Toen zei hij "ja, dat moet ook allemaal". Maar dat kán niet! Dat gaat gewoon niet. Niet omdat ik dat niet wil; ik zou het dolgraag willen. Ook daar zullen we proberen de lonen te laten stijgen de komende jaren, zodat het zich allemaal redelijk blijft ontwikkelen, maar we kunnen niet en-en doen. We kunnen niet overal de salarissen laten stijgen en vervolgens ook nog met elkaar deze economische crisis op een fatsoenlijke manier bestrijden.

De kern is: is het fair tegenover de mensen in de verpleging, in de verzorging, in de zorgsector? Ik denk dat we daar nu een systeem hebben, met forse salarisstijging nu, en ook weer voorziene salarisstijgingen de komende paar jaar, dat ik een fair systeem vind.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

De heer Rutte heeft het over systemen, maar het gaat over mensen, weet je. Vanochtend liep ik mee met verpleegkundigen. Omdat de coalitie wegliep, liepen zij naar Den Haag toe. Toen sprak ik een vrouw uit het oosten van het land. Ze kwam uit de avonddienst en gaat vanavond de nachtdienst in. Ze is verpleegkundige, al 35 jaar in het vak. Eigenlijk kan ze niet goed meer werken. Ze heeft overal last van, haar hele lijf, en toch doet ze het. Ze verdient inmiddels €18. En dan zegt de minister-president hier: "het kan echt niet". €18 per uur! "We kunnen deze mensen niet meer geven!" En tussen neus en lippen door wordt dat ook gezegd over het onderwijs en over de politie.

"Kán niet" bestaat niet. Het kan wel degelijk. Het is niet makkelijk, maar het gaat over welke keuzes we hierin maken. Nog geen paar maanden geleden waren we hier in deze Kamer en is er 50 miljard euro uitgegeven. Daar is drie uur over gedebatteerd in deze Kamer, 50 miljard. Omdat we het belang inzagen van het ondersteunen van onze economie. Dat we dat hebben gedaan, daar stond ik achter en daar sta ik achter. Maar dat het niet zou kunnen, zoals hier wordt gezegd, is echt volstrekte nonsens. En eerlijk gezegd, zo ken ik deze premier ook niet. Dit is de man die het onmogelijke voor elkaar weet te krijgen, al tien jaar lang.

Minister **Rutte**:

O. Nou.

De **voorzitter**:

Nog een keer. De heer Klaver.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Ik heb net met die mensen gesproken hier op het Plein. Die staan niet te lachen. Die staan met tranen met de ogen. En wat zij nu horen — ze zitten mee te kijken — is: "Het kan niet. Ja, we hebben het u beloofd, maar het gaat niet lukken."

Voorzitter. Hier moet een premier staan die net zo hard vecht voor de mensen in de zorg als hij deed voor Unilever toen hij de dividendbelasting wilde afschaffen en die zegt: "Niks is onmogelijk. We gaan die lonen verhogen, te beginnen in de zorg. En dat kan. Het vraagt moeilijke keuzes, maar ik ga dat doen." En hij zegt nu: ik doe dat niet. Dat is een heel helder signaal naar Nederland en ik hoop dat iedereen het gehoord heeft.

Minister **Rutte**:

Nou ja. Ik weet niet waar de heer Klaver dat heeft gehoord, want ik heb net gezegd dat we de salarissen blijven verhogen. Dus we zijn het eens. Dat blijven we doen. Als je overigens kijkt naar het lijstje, dat ook met de brief van Tamara van Ark is meegestuurd, en naar wat de redenen zijn waarom mensen in de zorg zich daar uiteindelijk echt niet meer thuis voelen, zie je zaken staan die ook vanuit de Kamer net genoemd zijn: de uitdaging in de werkzaamheden, de manier van werken en aansturing, de werksfeer en de inhoud van het werk. Op plek zeven ... Dat is ook mijn ervaring als ik met mensen uit de zorg praat. Het gaat altijd over bureaucratie, het invullen van lijstjes, de red tape. Daar gaat het over: word ik als professional voldoende gewaar-

deerd? Daar zit de grote zorg bij mensen in de zorg. Op plek zeven komen salarissen en arbeidsomstandigheden, niet op plek een. Ik kom er nader over te spreken in mijn tweede antwoorddeel, het andere antwoorddeel waar ik zo op inga. Op plek zeven komen salarissen en arbeidsomstandigheden. Ik ben het eens met Klaver, voorzitter. We gaan het ook doen. Ook de komende jaren zal er ruimte zijn om ervoor te zorgen dat de salarissen in de zorg kunnen blijven stijgen, in lijn met de lonen in het bedrijfsleven.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Wat ik echt onbegrijpelijk vind, is dat als dit debat over bankiers zou gaan of over het bedrijfsleven en wij zouden zeggen "daar moet je geen toppen of bonussen geven" of "de salarissen zijn daar te hoog", deze premier zegt: "Ja, maar we moeten de allerbeste mensen aantrekken. Daarom is de 2 ton die ze verdienen niet genoeg. Daar moet nog gewoon een bonus bovenop kunnen komen." En hier in de zorg zegt hij: het gaat eigenlijk niet om het geld. Ik heb een heel simpele vraag gesteld: "Vinden wij het normaal dat in Nederland mensen voor €1.400 zulk waardevol werk moeten doen in de verpleeghuizen? Vinden wij dat normaal of zeggen wij: nee, wij vinden dat zo belangrijk dat wij dat salaris gaan verhogen?" Dat is de vraag die voorligt, niks meer en niks minder.

Minister **Rutte**:

Ja, dat doen we dus ook. Ja, dat doen we dus ook. Dus daar zijn we het over eens. Alleen was net mijn punt dat als je praat over de redenen waarom mensen in de zorg uiteindelijk zeggen dat ze er toch over denken om iets anders te gaan doen, of als je vraagt om welke redenen mensen stoppen in de zorg, er heel andere dingen uit komen. Ik zeg niet dat salarissen niet belangrijk zijn, want die zijn heel belangrijk. Daarom hebben we het er ook over en daarom schets ik ook het belang van voorzetting van de systematiek die we hebben, namelijk dat de salarissen in de zorg kunnen blijven stijgen met wat er elders gebeurt en als het enigszins kan daar nog net iets boven. Dat is zoals we het in de afgelopen jaren net hebben kunnen doen en ook in komende jaren spelen we dat geld weer vrij. Dat is van groot belang. Maar daarnaast spelen er ook echt andere dingen die we moeten aanpakken. Het is niet alleen dit punt. Als je daar bovenop nog extra loonstijgingen wilt — dat zou ik ook dolgraag willen; ik ben het daar helemaal mee eens — dan komt er wel een vraagstuk, namelijk hoe je ervoor zorgt dat je dat financiert, ook afwegend tegen alle andere zaken die moeten gebeuren.

Tot slot, voorzitter. De heer Klaver zei gisterenavond bij Op1: ja, maar er is toch die 50 miljard. Juist omdat we er in de afgelopen jaren in geslaagd zijn om niet elke appel voor de dorst meteen op te eten, maar een klein beetje ook een buffer op te bouwen, kunnen we nu in deze crisis die klap opvangen, hebben wij een staatsschuld waardoor het mogelijk is om zoveel banen in de publieke sector en in de private sector zo goed mogelijk overeind te houden en te kijken of het lukt om die sectoren zich te laten aanpassen aan de economische krimp. Dat is juist omdat we niet al die meevallers die er waren hebben opgegeten, zoals sommigen hier in de Kamer weleens hebben gesuggereerd.

Mevrouw Marijnissen (SP):

Ik moet maar denken aan die mogelijke tweede golf die voor de deur staat en al die zorgverleners die we dan weer zo ontzettend hard nodig hebben, van wie we in de eerste golf het uiterste hebben gevraagd. We hebben hier heel vaak gedebatteerd over het gebrek aan beschermende middelen, over zorgverleners die gedwongen over hun grenzen moesten gaan. We hebben allemaal voor ze geapplaudisseerd. En als die tweede golf komt, hebben we ze allemaal ontzettend hard nodig. Ik denk daarover na. Wat moeten die mensen wel niet denken? Wat moeten ze wel niet denken als ze een premier zien staan die met het hele kabinet heel hard heeft geklapt, maar die nu zegt: ja ach, eigenlijk valt het wel mee, want die salarissen in de zorg stijgen toch altijd al? Ja, die salarissen stijgen ook, maar we hebben ook te maken met inflatie. Mogen we dat hier ook even zeggen? Dus de mensen gaan er in die zin netto nauwelijks op vooruit. Gelukkig stijgen de lonen natuurlijk wel, maar de prijzen stijgen ook.

Ja, zegt de minister-president dan, er zijn ook andere redenen waarom mensen de zorg verlaten. Ja, nogal wiesdes: als je te weinig collega's hebt, is de werkdruk te hoog, dus moeten er meer collega's bij komen, en dan helpt een goed salaris ook. Dus mijn vraag aan de minister-president is: wat gaat hij eigenlijk van die zorgverleners vragen als die tweede golf eraan komt? Vraagt hij dan net zulke grote spanningen van die mensen en gaat hij dan net zo hard applaudisseren? En verwacht hij dan ook dat al die mensen net zo hard weer dubbele diensten gaan draaien, alle vrije weekenden opgeven, en met gevaar voor eigen leven en gezondheid aan de slag gaan? Dat verwacht hij dan?

Minister Rutte:

Ik merk dat het respect hier in de Kamer voor de mensen die in de zorg werken breed, bij alle partijen, heel groot is. Daarbij hoeven we elkaar denk ik niet de maat te nemen en daar zitten volgens mij ook geen verschillen. De zorg is een cruciale sector voor het welzijn van ons land, voor de toekomst van ons land. En ik denk dat de sector ook het verschil maakt. In een welvarend land als Nederland kun je terugvallen op de Staat, op de overheid als schild voor de zwakken. Hier kom je letterlijk niet alleen te staan als je door je gezondheid in de problemen komt. De 1,3 miljoen mensen die daarvoor iedere dag in het veld verschijnen, zijn cruciaal. Daarom is het belangrijk dat die salarissen blijven stijgen, ook in lijn met wat er in de marktsectoren gebeurt. Daarom is het ook zeer terecht dat we hebben afgesproken om een bonus te geven aan ongeveer 800.000 mensen in de zorg die direct of indirect betrokken zijn bij de bestrijding van corona.

Dat vertaalt zich in een gemiddelde incidentele loonsverhoging van zo'n 3,7% netto in 2020. Die is uiteraard incidenteel, maar bovenop wat we verwachten dat er structureel nog gaat gebeuren. En dat is ook terecht! Dat is echt terecht. Maar hier wordt nu gevraagd om daarbovenop, boven op de loonstijgingen die er komen, extra loonstijging te geven. Daarover zeg ik: die zou ik ook dolgraag geven. Dat zou ik echt dolgraag doen; daar hoeven we helemaal geen discussie over te hebben. Maar ik vind ook dat het dan mijn taak is om ervoor te waarschuwen dat het dan gaat om hele grote bedragen, en dat er dan ook andere vraagstukken spelen die we moeten oplossen in ons land. We hebben in de brief kunnen lezen dat 1% loonstijging bijna 600 miljoen

is, onder andere te financieren door een verhoging van de zorgpremie met een tientje, maar het moet ook op andere manieren gefinancierd worden. Dat is allemaal niet gratis.

Mevrouw Marijnissen (SP):

Ik vroeg volgens mij aan de minister-president wat hij die zorgverleners gaat zeggen als die tweede golf komt en als wij allemaal van hen weer eigenlijk het onmogelijke gaan verwachten? Vervolgens komt de minister-president met een heel verhaal en zegt hij dat er nog veel meer aan de hand is in het land. Alsof die zorgverleners dat niet weten. Dat weten we allemaal heel erg goed.

Dan over het betalen. De minister-president zegt net: ja, ik zou het eigenlijk ook heel graag willen, maar ja, het kan niet. Vervolgens, als wij dan een voorstel doen hoe we het dan wél zouden kunnen betalen, zegt de minister-president: nee, dat is eigenlijk te makkelijk, want de oppositie licht er dan één ding uit om het te kunnen betalen, maar zo werkt het allemaal niet, want wij moeten alles overzien. Ja, wat is het nou? We maken het heel concreet: dit is wat we willen en dit is hoe we dat kunnen betalen. Wij stellen namelijk voor om de lonen in de zorg te verhogen, en om niet nóg meer belastingvoordelen te geven aan grote bedrijven. Wat is daar onduidelijk aan? Waarom kan de minister-president die keuze niet gewoon maken? Waarom moet hij dan zeggen: u licht er één ding uit? Dat is toch juist wat hij wil? Wij geven hiermee heel duidelijk aan wat de keuzes zijn. Erkent de minister-president dat die keuze ook gemaakt kan worden? Het gaat dus niet over: het kan niet, want er is geen geld. Nee, het gaat om: ik wil die keuze niet maken.

Minister Rutte:

Elke keuze kan gemaakt worden, maar ik denk dat we eerst met elkaar de analyse moeten maken. Als ik die analyse maak, dan zeg ik dat ik blij ben dat de lonen in de zorg in de afgelopen jaren zijn gestegen. Zij stijgen eigenlijk sinds 1999, dus sinds die afspraken zijn gemaakt over hoe die lonen gekoppeld zijn aan de contractloonontwikkeling in de marktsectoren. Die lonen in de zorg stijgen met die lonen in de marktsectoren. In de afgelopen paar jaar hebben hele forse loonstijgingen plaatsgevonden in de cao's, en in de komende tijd zijn verdere loonstijgingen te voorzien. Dus dat gebeurt. Er wordt gezegd: die lonen moeten verder stijgen. Daar zijn we het volgens mij allemaal mee eens.

Tegen de mensen in de zorg zeg ik in de eerste plaats: ik heb enorm respect voor wat er in de afgelopen maanden is gepresteerd. Ik zeg: ik snap dat jullie nog steeds aan het nahijgen zijn van wat er toen gebeurd is. Dat is een van de redenen waarom wij aan Nederland vragen om te voorkomen dat corona zich verder verspreidt. Corona begint zich weer te verspreiden, en begint niet alleen jongeren te raken, maar langzamerhand ook oudere leeftijdscategorieën. Het lijkt erop dat jongeren weer meer mensen aansteken, soms ook rechtstreeks, in familieverband of op thuisfeestjes. Het risico bestaat natuurlijk dat de cijfers van de ziekenhuisopnamen en daarna van de intensivecareopnamen verder zullen stijgen. Dat is een van de redenen dat we zeggen: jongens, doe dat niet. Los van je eigen gezondheid en het risico dat je anderen aansteekt, heeft het ook te maken met de belastbaarheid van de zorg die we met elkaar in dit land aankunnen. Ik ben het daar volkomen mee eens. Die bonus is er ook niet voor niets.

Voorzitter. Toch even heel precies: mevrouw Marijnissen vraagt een extra loonstijging bovenop de bonus en bovenop de normale loonstijging die plaatsvindt. Daarvoor zijn er dan verschillende dekkingsgronden. De heer Wilders zegt "niet naar Europa", anderen zeggen "haal het uit de inkomstenbelasting" en mevrouw Marijnissen zegt "haal het uit de lasten voor het bedrijfsleven". Ik pak even specifiek die laatste gedachte. Die bedrijven betalen op dit moment miljarden meer belasting dan eerder, waardoor de burgers inmiddels, gelukkig, per saldo een lastenverlichting kennen ten opzichte van voor de grote crisis aan het begin van dit decennium, 2008, 2009, 2010, 2011. Zoals gezegd, de specifieke manier waarop mevrouw Marijnissen dat wil oplossen, gaat niet alleen ten koste van grote bedrijven, maar ook van heel veel middelgrote bedrijven. En hun concurrentiekracht is nodig, zeker in een crisis, omdat daar de banen zitten. Als wij sterker uit deze ook economische crisis als gevolg van corona willen komen, hebben wij deze bedrijven nodig, omdat daar de mensen werken en de banen heel erg belangrijk zijn. Het is allemaal niet gratis. Dat moet je met elkaar afwegen. Ik respecteer de keuze die mevrouw Marijnissen erin maakt, maar ik vind het onverstandig om die uitruil te maken. Het is ook een beetje "het grote bedrijfsleven versus het zorgsalaris". Het is niet het grote bedrijfsleven, want die hebben het vaak wel op een andere manier geregeld met hun belastingen. Het zijn vaak de middelgrote bedrijven die erdoor geraakt worden, terwijl die juist zo belangrijk zijn voor het vasthouden van de banen in Nederland.

Mevrouw Marijnissen (SP):

Volgens mij laat het kabinet zich wel weer in de kaart kijken. Als je nu dit verhaal hoort, dat het grote bedrijfsleven ook heel belangrijk is, kan ik me heel erg goed voorstellen dat al die zorgverleners dat applaus als ontzettend hypocriet hebben ervaren. De feiten. De minister-president blijft steeds maar herhalen "de lonen in de zorg gaan al omhoog en u wilt iets extra's". Ja, ik mag hopen dat de lonen in de zorg sinds 1999 zijn gestegen. Het zou er raar uitzien als dat niet zo was. Maar we hebben ook te maken met prijsstijgingen en hoe mensen er netto op vooruitgaan, dat valt allemaal reuze mee. We vragen nu, naast dat applaus, ook om een structurele waardering en geven heel duidelijk aan hoe je dat zou kunnen betalen.

In de krant lezen we volop hoe het in de coalitie rommelt over die winstbelasting. We hebben er hier al heel vaak over gesproken. Ik denk dat we kunnen constateren dat we dadelijk een bericht krijgen dat het van tafel gaat. Dat zou ik de minister-president ook willen vragen. Vorig jaar heeft hij afgezien van de verlaging van diezelfde winstbelasting. Wat was toen de reden? De lonen gingen niet genoeg omhoog. Dat was het standpunt van het kabinet. De winstbelasting zou verder omlaaggaan, maar het kabinet zag er vanaf. Hoe kunt u het dan maken, vraag ik de minister-president, om nu wel die zekerheid aan de grote bedrijven te geven en te zeggen "jullie belastingvoordeel moet doorgaan" en tegen de mensen in de zorg te zeggen "wacht maar af, we gaan nog eens kijken wat er misschien mogelijk is" en ze totaal geen zekerheid te geven?

Minister Rutte:

Een van de redenen dat de recente loonsverhogingen zo hoog liggen — in de ouderensector een loonsverhoging

van 3,5% per 1 juni, bij de ziekenhuizen een loonsverhoging van 5% in januari en in de ambulancezorg een loonsverhoging van 5% per 1 januari — is natuurlijk dat deze sectoren gelukkig de contractloonontwikkelingen in het bedrijfsleven volgen en in de marktsectoren zie je dat er ook echt aanzienlijk hogere cao-afspraken zijn gemaakt dan daarvoor. Daar ben ik blij om. We gaan er formeel niet over, want het is een zaak van werkgevers en werknemers, maar mijn opvatting, die meer partijpolitiek was op dat moment tijdens een congres van mijn partij vorig jaar juni, was dat waar de economie op dat moment zo veel beter draaide, de gevolgen daarvan ook meer doorgegeven zouden moeten worden in hogere loonstijgingen. Dat is over een breed front ook veel beter gegaan. Dat is een van de redenen waarom, gegeven het feit dat lonen in de zorg de markttonen volgen, ook daar inmiddels hogere loonstijgingen tot stand komen. Nogmaals, het debat vandaag gaat niet over het stijgen van lonen in de zorg. Die stijgen op dit moment aanzienlijk. Ik zou dolgraag willen dat het nog verder kon, maar het is niet zo dat zij achterblijven bij de lonen in de markt. Integendeel, per saldo zie je dat ze de trend volgen en daar veelal zelfs net iets boven uitkomen. Dat is dankzij de afspraken die in 1999 zijn gemaakt over de zorgsalarissen.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (Van Kooten-Arissen):

Ja, de waardering van de zorg. Ik wil nog heel even terug naar het begin toen de minister-president de heer Wilders vertelde dat die "wegrecoalitie" wel een heel mooi frame was. Dat was helemaal geen frame. De Kamerleden renden letterlijk de Kamer uit. Ik hoorde de minister-president ook zeggen dat er achter de schermen afspraken worden gemaakt over het stemmen. Inderdaad, er zijn afspraken gemaakt over het stemmen. Daar waren alle woordvoerders bij; daar was de voorzitter bij. Halverwege het debat, tijdens een schorsing, hebben wij met de woordvoerders gesproken na een vraag van de heer Wilders of er nog hoofdelijk gestemd kon worden na de stemmingen, indien de stemmen staakten. Het antwoord was: ja, we kunnen in drie groepen hoofdelijk stemmen. Dus dat er geen afspraken over zijn gemaakt en dat wij onze afspraken niet nakomen, is onzin. Ik vind het echt een regelrechte klap in het gezicht van al die zorggehouden. Ik vind het een regelrechte schande voor de democratie dat dit zo is gebeurd.

Minister Rutte:

Ik ben geen Kamerlid, maar dat het zo gegaan is, is niet helemaal de indruk die ik kreeg uit de reconstructie. Maar ik laat dat verder maar even aan de Kamer. Mijn advies zou zijn, met alle respect dat ik heb voor de Kamer — ik ga er niet over, maar u daagt mij nu uit — om nog eens met elkaar door te spreken wat ook weer de afspraken zijn over hoofdelijke stemmingen. Ik ben zelf fractievoorzitter geweest. Als in een schorsing gezegd zou worden dat er toch hoofdelijk gestemd wordt, terwijl een deel van jouw fractie misschien op dat moment er geen rekening mee houdt en niet hier is maar bijvoorbeeld nog in het buitenland zit, vind ik dat echt ingewikkeld worden. Maar het beeld was niet fraai. Daar ben ik het helemaal mee eens. Het beeld was zelfs heel slecht. Goed dat we dit debat nu hebben, maar ik denk dat er meer over te zeggen is dan mevrouw Van Kooten nu doet voorkomen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (Van Kooten-Arissen):

Ja, er is zeker nog veel meer over te zeggen behalve dat het een grove schande is. Er hebben zelfs Kamerleden van de coalitie getwitterd over die afspraken. Zij waren daarbij. Om dat nu weg te vegen door te zeggen dat er wat Kamerleden in het buitenland zaten ... We zitten in een diepe crisis, in een coronacrisis. Straks zitten we in een tweede golf. We moeten nu doorpakken en beslissingen nemen. De Kamer is teruggekomen van reces. Ieder lid heeft het recht om een hoofdelijke stemming aan te vragen, zeker als er afspraken zijn gemaakt tijdens de schorsing, uren voordat die hoofdelijke stemming daadwerkelijk plaats zou vinden.

Minister **Rutte**:

Maar goed, die stemming vindt denk ik vandaag plaats. En er is toch nog geen ongeluk gebeurd? Het is niet zo dat die week vertraging leidt tot schade op het punt waar de motie een uitspraak over vraagt.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (Van Kooten-Arissen):

Die schade heeft wel plaatsgevonden. Als er die avond gestemd was, was de motie namelijk aangenomen. De coalitiepartijen hadden niet genoeg Kamerleden in huis om genoeg leden te hebben die tegen de motie waren. Dus de schade is wel aangericht. Nu zijn alle coalitieleden in huis, kan er over de motie gestemd worden en zal de uitslag tegen zijn. Dat is de schade.

Minister **Rutte**:

Ik heb vier jaar de fractie van mijn politieke partij mogen leiden. Ik weet wat de afspraken toen waren en volgens mij zijn die ten principale niet veranderd. Ik denk dat er echt meer over te zeggen is.

De heer **Krol** (Krol):

Laat ik beginnen met te zeggen dat wat mevrouw Van Kooten net zegt de absolute waarheid is. Het is aan de kiezer om daarover te oordelen.

Mijn vraag gaat over het feit dat we vandaag echt niet tot een akkoord gaan komen, want de ene helft van de Kamer denkt er anders over dan de andere helft. Deze minister-president is tien jaar lang de aanvoerder van de ploegen die er gezeten hebben. In die tien jaar praten we steeds over het terugdringen van de administratieve lasten, van de bureaucratie. U was daar tien jaar lang eindverantwoordelijk voor en er is niets veranderd.

Minister **Rutte**:

En de vraag is?

De heer **Krol** (Krol):

Was dat niet uw taak geweest?

Minister **Rutte**:

Ik heb het vaker gezegd: alles wat in de afgelopen tien jaar goed is gegaan, doet het team en alles wat niet goed ging, regardeert mij.

De heer **Krol** (Krol):

We hebben hier nu gehoord van de minister-president dat hij vindt dat zijn vorige teams het niet goed hebben gedaan.

Minister **Rutte**:

Nee, dat zei ik niet. Ik zeg: alles wat goed ging, heeft het team gedaan en alles wat niet goed ging, moet u mij aanrekenen.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):

De minister-president merkt op dat de vergelijkingen met het buitenland soms niet kunnen, terwijl uit de brief die het kabinet gestuurd heeft blijkt dat we met Duitsland toch echt in een vergelijkbaar loongebouw zitten. Zij zeggen met z'n allen dat de startsalarissen omhoog moeten om het beroep aantrekkelijker te maken, om te zorgen dat we meer mensen erbij krijgen. Ook wij hebben dat probleem. Dan zou ik graag van de minister-president willen horen of het in Nederland ook bespreekbaar is om de startsalarissen te verhogen.

Minister **Rutte**:

Alle salarissen gaan omhoog, want we blijven met elkaar ook de komende tijd de salarissen verhogen. Daar is geld voor. De vraag is nu om daarbovenop extra geld vrij te maken. Mijn punt was dat uit de cijfers volgt dat in 2018 het gemiddelde salaris van ziekenhuisverpleegkundigen in Nederland 18% hoger lag dan de gemiddelde beloning die werknemers in Nederland ontvingen. Daarmee zijn de salarissen zeer concurrerend met die van bijvoorbeeld politie en onderwijs. Voor Frankrijk is gekeken naar de cijfers van 2016. Toen lag het gemiddelde salaris in Frankrijk gemiddeld 7% lager dan de gemiddelde beloning die werknemers daar ontvingen. Dus bij ons lagen de salarissen 18% hoger in 2018 en daar 7% lager in 2016. Voor Duitsland geldt dat het gemiddelde inkomen van een verpleegkundige lager ligt dan in Nederland. Ik maakte die opmerking omdat in de eerste termijn van de Kamer verteld werd dat in die landen besloten is tot loonstijging. Dat kan natuurlijk. Daar is ook wel iets in te halen.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):

Ik vind het mooi dat de minister-president een hoog salaris aanvoert voor onze verpleegkundigen. Maar wij hebben net al de startsalarissen gehoord van de helpenden en de verzorgenden. Dat zijn mensen die ook heel belangrijk werk doen. De vraag was of we er niet voor kunnen zorgen dat juist aan die kant, aan de onderkant van de salarisschalen, een goede stap wordt gezet. Die goede stap kun je doen door een bedrag te geven. Frankrijk doet dat met €183 netto. Daar profiteren de laagste schalen direct van, want procentueel is dat een behoorlijke stap. Waarom zou dit kabinet niet ook in die gedachte gaan kijken wat er met Prinsjesdag kan?

Minister **Rutte**:

Misschien is het wel goed om iets te zeggen over die €1.300. Ik hoorde natuurlijk ook opmerken dat medewerkers in de thuiszorg €1.300 verdienen. Ik neem aan dat dan gekeken wordt naar de medewerkers in de huishoudelijke hulp, de oude schaal voor eenvoudige hulp bij het huishouden. Dat is belangrijk werk, maar wel het lager betaalde werk. Dat

lag ongeveer op het wettelijk minimumloon, misschien een klein beetje erboven. Een paar jaar geleden hebben de cao-partners in de ouderenzorg een nieuwe loonschaal voor hulp bij het huishouden afgesloten. Daarin is het onderscheid tussen het eenvoudige werk en de complexere hulp verdwenen. Die nieuwe schaal kent zes treden. De beloning ligt aan het begin van de schaal op €1.740 per maand bruto bij een voltijdbaan. Dat loopt door naar ongeveer €2.180 bruto bij een voltijdbaan. Als je naar het nettosalaris kijkt en het effect van toeslagen en dergelijke buiten beschouwing laat, gaat het om €1.600 netto. Dat is nog steeds absoluut geen vetpot, maar het is wel meer dan die €1.300 die genoemd werd. Het gaat dus om ongeveer €1.600 netto, en niet om €1.300. Daarmee is er een salarisverhoging gegeven aan deze groep mensen — ik denk terecht — van ongeveer 20%. Aan het einde van hun schaal betreft dat een salarisverhoging van ongeveer 20%. Het komt neer op €1.600 netto en niet op €1.300 netto. Nog steeds absoluut geen vetpot; ik erken dat. Maar er is wel degelijk in de afgelopen paar jaar hard gewerkt om zo'n 20% salarisverhoging te geven, als je het afzet tegen de eindlonen.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Ik moest toch wel een beetje glimlachen, omdat de minister-president iets uitlegt aan iemand die altijd bij Zorg & Welzijn heeft gewerkt en dus precies weet welke ongelooflijke klap mensen in de thuiszorg gehad hebben. Zij hebben ontslagen meegemaakt, zij moesten als alfahulp werken, zij hebben echt alle rampspoed kunnen meemaken, ze werden ontslagen en konden voor een lager inkomen weer terugkomen. Dus die 20% waarvan de minister-president zegt dat het inderdaad geen vetpot is, klopt. Het is nog steeds geen vetpot. En dit werk zou veel beter gewaardeerd moeten worden. Daar gaat dit debat over. De vraag is dus: is dit kabinet bereid om tegen Prinsjesdag te kijken of zij de mensen in de zorg kunnen belonen in euro's, zodat de laagste schalen er het meest van profiteren? Wat ons betreft is die €183 netto een prachtig richtbedrag.

Minister Rutte:

De cijfers die ik net noemde, kloppen. Nogmaals, geen vetpot, maar het is geen €1.300 netto maar €1.600 netto en een stijging van 20%. Mevrouw Van Brenk van 50PLUS heeft volkomen gelijk dat er natuurlijk ook flink gereorganiseerd is in die sector en dat dit enorme impact heeft gehad op mensen. Absoluut. Zij weet dat als geen ander vanuit haar eerdere werk. Maar ik heb willen aantonen dat er in de salarissen heel veel is gebeurd. Waar ik voor ben, en waar het kabinet voor is, is dat we een verstandig systeem zoals we dat in Nederland hebben, waarin de salarissen in de zorg meestijgen met de contractloonontwikkeling van mensen in de bedrijven, niet kapotmaken. Er kan een pleidooi zijn om daarbovenop wat extra's te doen. Ik vind dat nu niet verstandig om de redenen die ik heb genoemd, namelijk omdat er op dit moment ook andere grote vraagstukken voorliggen die vanzelfsprekend ook enorme effecten zullen hebben op andere overheidssectoren. Die zullen dan zeggen: hé, wat betekent dat voor ons? Dat betekent een verdere opwaartse druk in een tijd waarin we te maken hebben met een grote economische crisis. Ik vind dat niet verstandig.

Voorzitter. Dan kom ik bij een tweede en laatste hoofdpunt en daarna nog bij een paar losse vragen. De heer Heerma

en anderen hebben gerefereerd aan de motie-Van den Berg cum suis van juni 2020, die gaat over de gesprekken met sociale partners over een heel aantal facetten. Daarin zijn ook de zaken betrokken die genoemd zijn door de heren Dijkhoff, Segers en Jetten: doorgroei mogelijkheden, zeggenschap, autonomie en administratieve lasten. Wij zijn bereid om met een brief te komen over wat die gesprekken opleveren, maar ik moet eerlijk zeggen dat ik wel een beetje schrok van de timing. Als dat allemaal voor Prinsjesdag moet, dan weet ik nog zo niet of dat haalbaar is, maar op zichzelf ben ik natuurlijk bereid om de Kamer kond te doen van de uitkomsten van die gesprekken, zoals de motie dat vraagt, namelijk om intensief in overleg te treden met de sociale partners.

De heer Pieter Heerma (CDA):

Even ter correctie: het gaat om de motie van collega Van den Berg, maar het gaat ook over de motie-Dik-Faber/Ellemeet. Die wordt in de brief ook aangehaald. Daarin wordt ook gesproken over iets wat in september terugkomt van de Chief Nursing Officer, waarna er gesprekken met de sociale partners komen. Ik snap dat de minister-president het kort dag vindt, maar het kabinet schrijft zelf dat er in september en na de zomer gesprekken starten. Hij heeft eigenlijk de hele eerste helft van zijn verhaal staan uitleggen dat mensen zich niet zozeer zorgen maken over de salarissen — dat stond op zeven — maar dat het om andere dingen gaat. Het gaat nu net om de dingen die wel in deze motie staan. Willen we daarover bij de Algemene Politieke Beschouwingen een ordentelijk debat voeren, dan is het nodig om de laatste stand van zaken van die gesprekken te hebben die het kabinet zelf al aankondigt.

Minister Rutte:

Ja, wat betreft de motie-Dik-Faber/Ellemeet wachten wij op het advies van de Chief Nursing Officer. Wij verwachten dat begin september. Wij zullen dan zo snel mogelijk die gesprekken voeren. Ik denk dat dat haalbaar is voor Prinsjesdag. Ik kijk even mijn collega's aan. Laten we afspreken — want dit is belangrijk en ik voel dat dat politiek ook zo gevoeld wordt — dat wij ons uiterste best gaan doen om die gesprekken niet alleen te voeren maar ook af te ronden voor Prinsjesdag en om daarover verslag te doen; ten minste de stand van het gewas, maar hopelijk ook de eindstand. Dat betreft dan zowel de motie-Van den Berg als de motie-Dik-Faber/Ellemeet, ervan uitgaande dat de Chief Nursing Officer begin september dat advies uitbrengt. Maar dat is wel voorzien en we hebben geen reden om aan te nemen dat het later wordt.

De voorzitter:

Ja. Dan zie ik de heer Segers, mevrouw Ouwehand en de heer Asscher. Meneer Segers.

De heer Segers (ChristenUnie):

De motie van collega Dik-Faber/Ellemeet vraagt ook om een wettelijke borging. Dat is uiteraard niet haalbaar voor Prinsjesdag, maar het zou wel mooi zijn als er perspectief wordt geschetst. Iedereen spreekt over zeggenschap, over meepraten en over het gevoel hebben dat je gezien en gehoord wordt. Als er dan een perspectief, een route, wordt geschetst, zou dat al heel veel schelen. Ik begrijp dat er dan

nog heel veel werk aan de winkel is, maar het zou wel heel mooi zijn als die route voor Prinsjesdag geschetst zou worden.

Minister Rutte:

Ja, daar gaan we ons uiterste best voor doen.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

De minister-president sprak over en-en-en. Dat begrijp ik. Het kabinet moet alle belangen afwegen en het totaalplaatje zien. Maar dan wil ik toch wat vragen. De betaalbaarheid van de zorg is inderdaad een issue. Daar spelen verschillende dingen. Wie draait op voor de zorgkosten? Maar ook: wie zorgt ervoor dat heel veel mensen heel veel zorg nodig hebben die ze niet nodig hadden gehad als ze niet volop in een omgeving waren geweest waarin grote bedrijven gewoon heel veel geld kunnen verdienen aan het ongezond maken van mensen?

Op 19 mei hebben 1.600 wetenschappers een oproep gedaan: kom op, mensen, die preventie moet echt beter. Daar heb ik het kabinet meteen naar gevraagd. We hebben een brief gekregen. Wat staat daarin? "In gesprek", "Ja, belangrijk, hoor, gezond leven", "We gaan kijken wat we kunnen doen" "Ergens in het najaar hoort u er nog een keer van". Dat kan toch niet? We zitten nu in de fase waarin het kabinet inderdaad de en-en-en-vraag moet beantwoorden over welke Miljoenennota het gaat presenteren. Dan kan het niet zo zijn dat in die Miljoenennota geen suikertaks is opgenomen, dat daarin niet de btw-verhoging op groente en fruit wordt teruggedraaid en dat er nu niet echt keuzes worden gemaakt om te zorgen dat grote bedrijven niet zomaar kunnen verdienen aan het blijvend ongezond maken van onze bevolking?

Minister Rutte:

De vraagstelling gaat wel heel erg uit van een eenzijdige handeling van ondernemingen die als doel zouden hebben om ons ongezond te maken, waar wij met z'n allen weerloos het slachtoffer van worden. Dat zie ik toch een slag anders. Ik geloof niet dat die bedrijven in alle gevallen dat doel hebben. In heel veel gevallen hebben ze dat doel niet. Ze zullen best geld willen verdienen en er zijn ook best producten te vinden waarvan je kunt zeggen: is het verstandig om daar nou te veel van te drinken? Maar ik zou toch ook niet graag in een land willen wonen waarin mij verteld werd dat ik geen colaatje meer mag drinken. Ik begrijp heel goed dat ik dat niet te veel moet doen, omdat ik dan uitgroeit tot een kubus. Maar af en toe een colaatje moet kunnen en het bedrijf moet dat dus ook kunnen aanbieden.

We hebben eindeloze preventieprogramma's om er natuurlijk voor te zorgen dat mensen verstandig omgaan met die enorme waaier aan heerlijkheden die de hele dag op ons afkomt. We weten allemaal dat het effect van een Marsreep heel kort is en het effect van een bord groente veel langduriger. Toch vind je het ook af en toe lekker om een Marsreep te eten, maar niet te veel. Dat hele principe is volgens mij altijd een samenspel tussen fabrikanten, verstandige burgers en de overheid die goede voorlichting geeft. Als er echt bedrijven tussen zouden zitten die niet deugen, moet je ze natuurlijk aanpakken. Maar ik geloof dat de firma's die genoemd werden door mevrouw Ouwe-

hand niet behoren tot firma's die niet deugen. Ik zie de heer Wilders lachen. Die is zelf ook behoorlijk afgevallen, dus het kan, ondanks dat het land die mooie bedrijven bezit.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Geen enkel bedrijf schrijft natuurlijk in zijn doelstellingen: onze missie is om heel Nederland ongezond te maken. Nee, ze verdienen geld aan de verkoop van ongezonde producten. Ze hebben heel slimme marketingmanagers in huis, dus ze weten precies hoe ze mensen zo ver moeten krijgen dat ze dat allemaal kopen. Schuif de verantwoordelijkheid van bedrijven als Albert Heijn ook niet weg. Dat wil het allemaal op ooghoogte van jonge kinderen neerzetten. Ze weten precies hoe dat moet. Het is hun doel niet, maar het punt is dat ze de winst die ze ermee maken in eigen zak steken en dat wij de maatschappelijke kosten ervan, hogere zorgkosten, mogen betalen. Dan komt het kabinet in dit debat, waarin we vragen om een normale betaling van zorgmedewerkers, met: het is allemaal heel moeilijk, we moeten de zorg wel betaalbaar houden. Ja, duh! Ik begrijp niet dat het kabinet denkt weg te komen met "we komen ergens in het najaar wel met een contourennotaatie over preventie" als het nu keuzes maakt over de Miljoenennota en weer een keer is gewaarschuwd in de coronacrisis dat die ongezonde leefomgeving echt veel te veel kost. Het kost mensenlevens, het kost mensengeluk en het geeft heel veel zorgkosten. Dat kun je anders oplossen en het kabinet moet dat gewoon doen.

Minister Rutte:

Maar de burger is niet van de Staat. Wij zijn vrije mensen die in een vrij land wonen waarin je het recht hebt om soms een onverstandige keuze te maken. Dat recht heb je. Je moet mensen natuurlijk zo goed mogelijk informeren en voorlichten over wat verstandig en niet verstandig is. Maar als je dit doorzet, dan moet je alcohol verbieden, dan moet je roken verbieden, dan moet je Coca-Cola drinken verbieden, dan moet je McDonald's verbieden. Ik zou niet graag in een land willen wonen waar ik alleen nog maar onbespoten groente mag eten. Dat lijkt me heel ongezellig.

De voorzitter:

Mevrouw Ouwehand.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Wel een goed idee: onbespoten groente eten. Dat is meer dan de gemiddelde Nederlander dagelijks doet.

Minister Rutte:

Zeker 400 gram.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Daar kun je mensen bij helpen door die btw-verhoging terug te draaien. Dan heb ik een vraag aan de minister-president, als hij er per se een karikatuur van wil maken, alsof er niks zit tussen die bedrijven alle ruimte geven om daar lekker aan te cashen en wij alle zorgkosten betalen en een land waarin je dat allemaal verbiedt. Dan zou ik hem willen vragen of die aanpak van de afgelopen jaren een beetje succesvol is geweest nu de helft van de Nederlanders kampt met

overgewicht, wat niet leuk is voor die mensen zelf en ook onnodige zorg vraagt, wat allemaal betaald moet worden en waarvoor je medewerkers nodig hebt. Iedereen zegt altijd dat het enige wat echt belangrijk is, je eigen gezondheid is. De overheid moet mensen daarbij helpen en niet de bedrijven die het niks kan schelen dat de gezondheid van mensen naar de kloten gaat met al die producten.

Minister Rutte:

Feitelijk ten aanzien van roken: er wordt echt minder gerookt. Anekdotisch ten aanzien van alcohol: toen ik begon in de politiek was het echt wel anders in Nieuwspoor en het Kamerrestaurant dan tegenwoordig. Dat is anekdotisch maar het eerste is gewoon aantoonbaar, namelijk dat het roken in Nederland behoorlijk is teruggelopen.

De heer Asscher (PvdA):

Ik merk dat de premier denkt: als ik nou een brief toezeg met Prinsjesdag over de uitvoering van de motie-Van den Berg over het SER-advies, dan gaat iedereen waarschijnlijk hartstikke tevreden naar huis. Nou, dat is niet het geval. Ik wil het hebben over wat we wel kunnen bereiken. De premier heeft gezegd, wat ook klonk als een heel bekend liedje: ik moet en-en-en doen, dus én de dividendbelasting afschaffen én het toptarief verlagen én de winstbelasting verlagen en daarom kunnen we nu niet de salarissen verhogen. We gaan hem niet overtuigen, want dat is zijn ideologie. Het steeds weer oplezen van diezelfde feiten klinkt in mijn ogen soms wel een beetje sleets; het lijkt net alsof de premier niet Diederik Gommers heeft gezien die ook wel weet hoe het systeem werkt en die zegt dat er nu meer moet gebeuren voor de verpleegkundigen die het werk doen, want hij reageert daar niet op. Ik kreeg de indruk dat er bij zowel Jetten als Heerma meer te bereiken is voor de mensen in de zorg. Mijn enige vraag aan de premier is nu dan ook of hij erkent dat het wel kan, dat het een kwestie van politieke wil is, van keuzes maken bij schaarste, maar dat het wel degelijk kan, namelijk een extra salarisverhoging gezien wat er nu op ons afkomt. Erkent de premier dat dat kan?

Minister Rutte:

Je kan natuurlijk altijd besluiten om één aspect van het overheidsbeleid zwaar over te dimensioneren, maar dat gaat dan wel ten koste van andere zaken. Dat geldt dan niet zozeer voor de punten die de heer Asscher net noemde; dat zijn de dingen die naar voren zijn gebracht vanuit de Kamer. Het gaat natuurlijk over het hele brede front van het overheidsbeleid. We zien de staatsschuld nu stijgen richting 60%, misschien 70% ten opzichte van het nationaal inkomen. Dat kan omdat het vorige kabinet en dit kabinet er in geslaagd zijn die staatsschuld als percentage van het nationaal inkomen terug te brengen naar tussen de 40% en 50%. Daardoor is er die grote appel voor de dorst die sommige anderen meteen wilden opeten, wat we gelukkig niet hebben gedaan waardoor we die klap nu kunnen opvangen. De inkomstenbelasting in Nederland is nog steeds hoog. De lastendruk in Nederland op mensen is nog steeds hoog en is eerder gestegen dan gedaald. Alleen, per saldo is de belastingtoename als gevolg van de crisis een belastingmeevaller voor de burgers en niet voor bedrijven omdat die nog steeds met een forse belastingstijging te maken hebben. Ik heb niet zozeer medelijden met die bedrijven,

maar daar werken weer mensen en die banen heb je nodig. Dus je kunt natuurlijk altijd besluiten om te zeggen dat we van 50.000 naar 500.000 agenten gaan of dat we heel veel geld extra in de zorgsalarissen gaan steken, maar mijn standpunt zou zijn: die stijgen en die stijgen met de lonen van de bedrijven en zelfs iets meer.

De heer Asscher (PvdA):

De premier verwijst naar de lastendruk bij de bedrijven en de verdeling die er na de crisis in 2008 is gemaakt. U zult misschien begrijpen dat ik dat inderdaad een beetje een sleets argument vind gezien waar we nu staan in ons land. De conclusie was wel heel duidelijk. Het is niet de vraag of het kan, het is de vraag of wij het hier politiek willen. Ik heb geen vragen meer.

Minister Rutte:

Dat is met alles zo. Je kan de staatsschuld laten oplopen.

De heer Van der Staaij (SGP):

Een belangrijk onderdeel van het betoog van de minister-president was: wat u wilt, gebeurt eigenlijk, namelijk de lonen zullen de komende jaren gewoon ook stijgen. Alleen, tegelijkertijd zien we natuurlijk wel dat we met de coronacrisis te maken hebben met economische effecten en dat de ramingen van het Centraal Planbureau laten zien dat het geldbedrag minder zal zijn in de toekomst en dat de lonen in de marktsector omlaaggaan. Dus is er niet het risico dat het helemaal niet vanzelf blijft stijgen als die vele cao's halverwege 2021 afgelopen zijn en dat die groei er daarna niet meer zal zijn?

Minister Rutte:

Het doel van de afspraak uit 1999 was natuurlijk om ervoor te zorgen dat de zorgsalarissen stijgen in overeenstemming met de contractloonontwikkeling in het bedrijfsleven, in de marktsectoren. De heer Van der Staaij zegt: als je kijkt naar de laatste CPB-ramingen, dan ligt het voor de hand dat de contractloonraming in de marktsectoren als gevolg van de crisis lager zal zijn dan aanvankelijk geraamd was. Dat is absoluut waar. Dat schrijft Van Ark ook in de brief van gisteravond aan de Kamer. Dat zal dan natuurlijk ook doorwerken in de loonstijging bij de mensen in de zorg. Dat is zo. Maar die blijven dus gekoppeld aan de loonstijgingen in de marktsectoren. Maar die zullen waarschijnlijk lager zijn dan voorzien. Dat klopt. Maar anders zouden ze veel sneller stijgen dan de marktsectoren. En dan heb je een echte imbalance, ook zeker met politie, onderwijs en overige overheidssectoren. Dus die koppeling vind ik dan verstandiger. Die leidt er per saldo toe dat ze gemiddeld ietsje meer stijgen dan de lonen in de bedrijven.

De heer Van der Staaij (SGP):

Als je zegt dat een bepaalde loonontwikkeling die verwacht werd door de crisis straks misschien niet waargemaakt zal worden, zou dat dan niet rechtvaardigen dat er in de toekomst wel een wat grotere overheidsbijdrage is, omdat we die zorg ook heel graag aantrekkelijk willen maken omdat we ook met een enorm personeelstekort zitten? Dus is dat juist ook niet een argument om meer mensen in de toekomst naar die zorg te krijgen?

Minister Rutte:

Dat snap ik. Ik liet net die cijfers uit 2018 zien. Daaruit blijkt dat de lonen in de zorg op dit moment gemiddeld genomen zo veel hoger liggen dan het gemiddelde salaris in Nederland. Daaruit blijkt dat we het in vergelijking met Frankrijk en Duitsland zo veel beter doen. Natuurlijk, ik zou ook graag nog wel meer willen, maar dan ga je dus daarbovenop een extra loonstijging geven in een crisis, waarin ook zo veel andere dingen moeten gebeuren. Daarbij vindt de bonus nu plaats. Heel belangrijk! Dat is ook een forse uitgave van bruto 1,4 miljard, netto 800 miljoen. Daarbovenop is er de normale loonstijging in de zorg. Die gaat door. Die zal in 2021 waarschijnlijk lager zijn dan verwacht, omdat de lonen in de bedrijven natuurlijk minder snel stijgen. Maar die blijven gekoppeld. Ik vind dat een verstandige benadering. Als je daarbovenop, wat een aantal fracties hier suggereert, een extra loonstijging geeft, dan kom je natuurlijk wel in — hoe zei de heer Baudet dat? — keuzes maken in schaarste. Dat is de rol van de politiek. En die schaarste is er nu. Dus dan is de vraag, hoe sympathiek en belangrijk ook de sectoren zijn waar we het hier over hebben ... Ook als je ziet waarom mensen in die sector stoppen. Dat is niet vanwege het salaris. Die reden wordt als zevende genoemd. Dat zit 'm echt in de zaken die hier vandaag ook uitvoerig aan de orde zijn geweest. Ik noem de administratieve lasten, het werkplezier en de bureaucratie. Daar zit het 'm in als mensen stoppen. Gelukkig blijven de meeste mensen werken en hebben zij heel veel plezier in het werk. Maar de mensen die stoppen, geven aan dat het om die redenen is.

De heer Van der Staaij (SGP):

Het is zeker waar dat er ook andere heel belangrijke punten zijn en er een extra inzet nodig is om die regeldruk, die administratieve rompslomp aan te pakken, zodat mensen meer uitdaging in hun werk kunnen ervaren. Maar die bonus is in ieder geval wel een concreet punt dat voor dit jaar als eenmalige maatregel is overeengekomen. Alleen, dat duurt allemaal ook best lang. Is de minister-president het met me eens dat juist als het gaat om het signaal richting zorgwerkers en de symboliek ervan, echt voorkomen moet worden dat dat ook allemaal nog weer verder vertraagd wordt? Er moet echt zo snel mogelijk tot uitkering worden gekomen.

Minister Rutte:

Ja, dat willen we. Overigens is dat — sorry, daar komt die weer — ook echt ingewikkeld. Alles is er nu op gericht om het mogelijk te maken dat per 1 oktober de zorgaanbieder als aanvrager van de bonus de bonus van €1.000 netto kan aanvragen voor de zorgprofessional. Dat is ook conform de brief van 25 juni. Dan is het de bedoeling dat de toekenning plaatsvindt in december. Dat is nog steeds conform die brief. Dat betekent dat de zorgaanbieder de bonus dan ook kan uitkeren aan de medewerkers. Dat zal dan waarschijnlijk plaatsvinden net na de jaarwisseling in januari. Daarbij is en blijft het uitgangspunt om de regeling zo ruim mogelijk toe te passen met zo min mogelijk administratieve lasten voor de zorgaanbieder. Dus dat is conform de brief die wij aan de Kamer hebben gestuurd op 25 juni. We doen er alles aan om dat niet verder te vertragen, maar het gaat om een grote groep. Het gaat om 800.000 mensen van de in totaal 1,3 miljoen mensen in de zorg. Dus het is gewoon een complexe operatie. Daar moeten we ook feitelijk eerlijk over zijn.

Voorzitter. Misschien nog één ding op het punt van de zorg en de administratieve lasten. Ik heb er al veel over gezegd, maar er ligt nog een specifieke vraag van de heer Dijkhoff. Het programma (Ont)Regel de Zorg loopt nu twee jaar. Het is in uitvoering. Er zijn 90 actiepunten afgerond. Je ziet nu — en dat komt dan uit de recente merkbaarheidsscan — dat de algemene ervaren regeldruk licht verminderd is. Die vermindering is het grootst bij fysiotherapeuten. Het is niet voldoende. Er moet dus meer gebeuren. Je ziet nu wel, door corona, dat dingen in een versnelling zijn gekomen. Er wordt ineens veel sneller digitaal gewerkt en e-health wordt toegepast. Dat willen we echt vasthouden. In het najaar zal de volgende voortgangsrapportage komen. In het onderwijs, waarvan ik wel eens zei dat je tien jaar moest vergaderen om thuisonderwijs mogelijk te maken, was dat in 24 uur geregeld toen we het aan de leraren vroegen. Misschien niet perfect allemaal, maar in zo'n crisis kunnen dingen ineens heel erg versnellen en dat willen we zien vast te houden.

Ik ben het eens met de heer Dijkhoff dat ook de politiek natuurlijk zelf heel veel kan bijdragen aan het minimaliseren van extra regeldruk, door inderdaad niet met een structurele oplossing op ieder incident te reageren. Dat is natuurlijk wel de neiging die wij allemaal hier hebben, niet alleen de Kamer maar ook de regering. We moeten ons er natuurlijk altijd toe aanzetten om die fout niet te maken.

De voorzitter:

Mevrouw Van Kooten-Arissen, laatste vraag.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (Van Kooten-Arissen):

Hoor ik nou goed dat de zorghelden pas na de jaarwisseling hun zorgbonus kunnen verwachten? Dat is toch wel absurd. Mijn motie is op 18 maart met algemene stemmen aangenomen. Zij werd ondersteund door de hele Kamer en breed omarmd door het kabinet. En dan heeft het kabinet nog bijna een jaar nodig om dat op de rekening van de zorghelden te krijgen, terwijl grote bedrijven inderdaad miljardensteun krijgen en dat heel snel geregeld kan worden. Wat is dit?

Minister Rutte:

Er moeten een paar stappen gezet worden, zoals in de brief van 25 juni staat die mevrouw Van Kooten ook heeft gehad. Daarin zie je dat op 1 oktober de zorgaanbieder, dus de aanvrager van de bonus, de bonus kan aanvragen voor de professional en dat dan die toekenning plaatsvindt in december. Dan moet de zorgaanbieder die natuurlijk uitkeren aan de medewerker. Dat zal dan naar verwachting, en ik wil hier geen dingen schetsen die we niet kunnen waarmaken, niet in december zijn, maar waarschijnlijk in januari. Zo is het in de brief van 25 juni beschreven. Dit kan niet nieuw zijn voor mevrouw Van Kooten, want die brief is aan de Kamer gestuurd.

De voorzitter:

De heer Wilders heeft nog één vraag, en ik zie ook de heer Klaver opstaan.

Minister Rutte:

Ik was niet klaar met alle beantwoording hoor, wel van mevrouw Van Kooten.

De voorzitter:

Van mevrouw Van Kooten.

De heer Wilders (PVV):

Van mij en mevrouw Van Kooten.

De voorzitter:

Nee, zo werkt het niet, meneer Wilders.

De heer Wilders (PVV):

Dan vul ik hem aan, want dit is, meneer de minister-president, iets wat we ook niet politiek moeten maken. Zoals mevrouw Van Kooten-Arissen eerlijk zegt, met haar motie — alle eer daarvoor — is iedereen, Kamer, kabinet, van links tot rechts en midden, het eens. Dus laten we dit niet politiek maken. Maar ik ben het natuurlijk wel heel erg met haar eens dat het niet zo kan zijn dat in maart de motie wordt aangenomen en pas volgend jaar wordt uitbetaald. Kunt u niet toezeggen aan de Kamer om alles te doen zodat ze dat dit jaar nog op hun rekening krijgen?

Minister Rutte:

Dat hebben we geprobeerd. Dat kan ik u verzekeren. Als het in december kan, is dat mooi. Maar ik wil die indruk hier niet wekken. Waarom is dat? Het gaat om een hele grote groep, 800.000 mensen. Wat we nu mogelijk maken, is dat per 1 oktober degene die de zorg aanbiedt die bonus kan aanvragen, maar vervolgens moet dat uiteraard ook nog leiden tot geld aan de zorgaanbieder. Dat moet heel precies gebeuren. Het gaat om heel veel geld; dat moet fatsoenlijk gebeuren. Dus het zijn drie stappen. De zorgaanbieder moet het aanvragen, die krijgt vervolgens het geld van ons en die geeft het vervolgens aan de professionals. Dat zijn drie stappen die zorgvuldig moeten gebeuren. Ik denk dat het dan eerder januari zal zijn dan december, Hugo, hè? Hij is altijd wat milder dan ik. We proberen het echt vóór kerst op de salarisstroken te hebben van de mensen die het betreft. Dat is beter. Ik ben voorzichtiger. Heel goed.

Dan was er de vraag over de Stichting Beroepseer. Mevrouw Van Brenk had dat opgebracht. Die kenden wij niet, althans niet in deze context. Dus als u ons helpt, gaan we daar contact mee leggen.

Dan was er de vraag over het stijgen van de zorgkosten. Die zijn een aantal jaren gestegen in lijn met de economie. We hebben ook wel jaren gehad dat ze net daaronder zaten. Je mag op dit moment aannemen dat ze sneller stijgen dan de economie, ook gegeven de grote krimp van de economie en de enorme extra kosten die nu gemaakt worden, terecht en logisch, vanwege de bestrijding van het virus.

Daarmee heb ik volgens mij alle vragen beantwoord.

De voorzitter:

De heer Klaver en dan mevrouw Van Brenk.

De heer Klaver (GroenLinks):

In een klein uurtje heeft de minister-president alle vragen beantwoord. Eigenlijk is er van links tot rechts grote overeenstemming over dat de salarissen in de zorg omhoog zouden moeten en het enige antwoord dat we krijgen, is: nee, dat is onverantwoord; dat gaan we niet doen. Maar nu heb ik één vraag, een laatste vraag, aan het kabinet. We gaan richting de begrotingsbehandelingen. Ik geloof dat het, zeker in coronatijd, belangrijk is om breed draagvlak te hebben voor het beleid dat wordt gemaakt. Op welke wijze gaat het kabinet een handreiking doen, breed, aan de hele oppositie hier, en ook aan de zorg, als je ziet dat 75 zetels hier in de Kamer het wél van belang vinden dat we structureel iets aan die beloningen gaan doen? Ik bedoel dat het antwoord vandaag niet alleen "nee" kan zijn. Er moet ergens ruimte zitten. Waar zit die ruimte? Hoe gaat dit kabinet werken aan dat brede draagvlak, ook voor de zorgbegroting die dit najaar moet komen?

Minister Rutte:

Zoals we het altijd doen, door vanuit de inhoud te discussiëren en elkaar proberen te overtuigen. Daar is dit debat ook op gericht.

De voorzitter:

Mevrouw Van Brenk, ook de laatste vraag.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Dat klopt, voorzitter, maar ik krijg wat appjes binnen en ik denk: dan stel ik die vraag toch maar. Er is een aantal mensen van wie het contract niet wordt verlengd. Mevrouw Marijnissen noemde al iemand wiens contract afloopt en niet verlengd wordt. Zij hebben zich wel het snot voor de ogen gewerkt. Krijgen zij die €1.000 nog? Kunnen we ervoor zorgen dat al die mensen die toen die inspanning geleverd hebben en straks misschien werkeloos zijn, in ieder geval krijgen waar ze recht op hebben?

Minister Rutte:

Ik snap de vraag. Laat het me even dubbel-dubbelchecken. Dat gaat dan om mensen wier contract niet wordt verlengd voordat de bonus wordt uitgekeerd en die de bonus normaal gesproken zouden krijgen, terwijl ze die nu niet krijgen? Omdat het natuurlijk via de zorgaanbieder loopt, gaan we dat even heel precies uitzoeken. Ik snap de vraag. We komen erop terug bij de reactie op ... Is er nog een tweede termijn? O, niet. Dan moeten we daar schriftelijk op terugkomen. Daar komen we schriftelijk op terug. Ja.

De voorzitter:

De Kamer krijgt hier een schriftelijke reactie op.

Dank u wel. Dan zijn we hiermee aan het einde gekomen van dit debat.

De beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter:

Er is een verzoek gedaan om vandaag te stemmen, een hoofdelijke stemming. Dan kijk ik even naar iedereen voor

een korte schorsing. Hoelang zullen we schorsen? Tien minuten? We gaan gewoon in groepen stemmen zoals we dat gedaan hebben. Tien minuten, ja? Dan schors ik de vergadering voor tien minuten.

De vergadering wordt van 16.26 uur tot 16.36 uur geschorst.